

कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृताय

संपादक मंडळ

श्याम वेरेंकार (निमंत्रक)

माधवी सरदेसाय

कमलाकर म्हाळशी

कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय

KONKANI BHAS, SAHITYA ANI SANSKRUTAI
(Essays on Konkani Language, Literature & Culture)

© कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय

पयली खेप

मार्च, २००३

अक्षरजुळणी आनी मुद्रण

सुरेश काकोडकार

ओमेगा एन्टरप्राइझेस

११५८, विद्यानगर, मडगांव, ४०३ ६०१

उजवाडावपी

कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय

कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग,

विद्यानगर, मडगांव, गोंय ४०३ ६०१

कवर

श्रीधर कामत बांबोळकार

बांदोडें, गोंय.

६. संवसारीक कथा वाङ्मयाच्या संदर्भात कोंकणी कादंबरी

- डॉ. किरण बुडकुले

प्रस्तावना :

समकालीन साहित्यविश्वांत 'कादंबरी' हो बरपाचो प्रकार भोवमान्य आनी भोवचर्चीत थारला, हांतूंत कोणाकच दुबाव आसुंनये. कोंकणी वाचप्याक तर मेजक्याच लेखकांनी हाताळिल्लो हो साहित्यप्रकार साप्प अनवळखी नासलो तरी नवलायेचो आनी म्हूण लक्तुबायेचो दिसता जावंक जाय. निदान हालींच्या तेंपार उजवाडा आयिल्ल्या साबार कादंबऱ्यांक लाबिल्ली नामना आनी त्या लेखकांक मेळिल्ली लोकप्रियता पळयल्यार तरी अशें मानपाक सुवात आसा. अशे तरेन वाचप्यांच्या आनी समीक्षकांच्याय मनांत घर केल्ल्या वेंचीक कादंबऱ्यांमदीं पुंडलीक नायक हांची अच्छेव (१९७६). दामोदर मावजो हांची कार्मेलीन (१९८२) आनी महाबळेश्वर सैल हांची काळी गंगा (१९९०) ह्या कादंबऱ्यांचो खास उल्लेख करप गरजेचें थारता. तेच प्रमाण वाङ्मयान भासाभाशेंत सातत्यान आस्पावपी कृती म्हूण रवींद्र केळेकार हांची तुळशी, हेमा नायक हांची निर्बळा. आनी गोकुळदास प्रभू हांची पृथिवै नमः ह्या कादंबऱिकांचोय उल्लेख करूंक फावो.

कोंकणी कादंबरी विशीं कसलीय भासाभास करचे आदीं एक गजाल स्पश्ट करूंक जाय. 'कादंबरी' ह्या उतराक समानार्थी म्हूण 'नवलकाणी' वा 'नवलकथा' हीं उतरां कोंकणींत घोळटात. गुजराती सारकिले भयण भाशेंतल्यान घेतिल्लीं हीं उतरां सदळपणान वापरल्यार मात सामान्य वाचप्याक गोंदळांत उडोवंक शकतात.

कित्याक तर, त्या उतरांनी 'काणी' वा 'कथा' ह्यो संज्ञा भरसल्ल्यान 'कादंबरी' ह्या साहित्यप्रकाराच्या एकूण आवांठ-रूप-लक्ष्यांविशीं वाचप्याच्या वा कोंकणी विद्यार्थ्यांच्या मनांत घुस्पागोंदळ उप्पासूं येता. हाचें कारण, 'कथा' हें उतर सद्याक कादंबरीच्याच जातींतल्या पूण लघु आवांठाच्या, सुपूर रुपाच्या आनी खेरीत लक्ष्याक केळोवपी गद्य निवेदनपर बरपाक लेखून कोंकणींत वापरप जाता. तशेंच 'काणी' हेंवय उतर परंपरेन, लोकवेदांतल्यान उदेल्ल्या गद्य, सदळ, कथानकाक लागू करप जाता.

देखून, म्हज्या मत्तान, कोंकणींत कादंबरी ह्या उतराक समानार्थी म्हूण सरसकटपणान नवला हें उतर वापरूंक जाता. तें वापरिल्ल्यान 'नॉव्हेल' ह्या 'कादंबरी' क समानार्थी थारपी पश्चिमी (मुखेलपणान इंग्लिशभाशी) संज्ञेंत आस्पविल्ली नवलाय आनी 'कादंबरी' हे देशी संज्ञेंतल्यान सूचित जावपी 'स्त्रीलिंग' समजणी ह्या दोनय गजालींची दखल घेतिल्लेवरी जाता. शिवाय हेर गद्य निवेदनपर साहित्य प्रकारांसावन कादंबरीचें खेरीतपणय अबाधीत उरून, दुवार्थीपणाक वा गोंदळाक सुवात उरना. विशेश म्हळ्यार, 'कादंबरी' च्या लघुरुपाक लेखून 'कादंबरीका' वा 'नवलिका' हीं उतरां असुदाय वापरूंक जातात. फुडले भासाभाशेंत हांवें गरज थंय हींच उतरां वापरल्यांत.

कोंकणी कादंबरीचो आवांठ :

'कोंकणी कादंबरी' ह्या बरपाच्या प्रान्ताचो अभ्यास करूंक सोदतल्यान एक चत्राय बाळगूंक जाय. कोंकणींतली कादंबरी देवनागरी, कन्नड आनी रोमी ह्या तीन लिपयांनी उपलब्द आसा. आनी घडये ती उर्दु (बरयतात त्या फारसी - अरबी) लिपयेंतय आसुंये. (पूण प्रस्तुत बरोवप्याक ते विशीं म्हायती ना). देखून, 'कोंकणी कादंबरी' ह्या वाठाराचो अभ्यास करतना ह्या तीनय लिपींतल्या बरपावळीची पुराय म्हायती आसप फायद्याचें थारूं येता. मात म्हाका कन्नड लिपी संवकळीची नाशिल्ल्यान, तशेंच म्हगेली रोमी लिपियेंतल्या बरपावळीची म्हायती सिमीत आशिल्ल्यान ह्या लेखांतलें त्या दोनय लिपयांतल्या कृतींचें विवेचन म्हाका उपलब्द आशिल्ले तेसंबंदीचे म्हायतीचेर आदारिल्लें आसा; मूळ कृतींच्या नीज वाचपाचेर न्हय, हें हांगा मुजरत नमूद करतां. तरी लेगीत ह्या लिपयांतल्या कृतींचेर भाश्य करप म्हाका इतलेच खातीर गरजेचें दिसता; कारण तशे तरेच्या सर्वआस्पावणे भासाभाशेक मुळवण

घालप कोंकणीच्या साहित्यीक तशेंच समिक्षात्मक फुडाराखातीर भोव गरजेचें आसा. हेवरवीं कोंकणी कादंबरीचें एकवटीत दायज, तिचे गुणधर्म, इतिहासीक मुळावण, उपप्रकार आनी रुपां तशेंच उदरगत हांचेर देखींसयत उजवाड घालूंक मेळटलो. पूण कोंकणी कादंबरीविशीं उलयतना म्हगेलो चड भार देवनागरींतले कादंबरी-कादंबरिकांचेरच आसतलो, कित्याक तर त्यो म्हजे अदीक वळखीच्यो आसात.

कादंबरी : व्याख्या आनी व्याप्ति

अर्थातच, कोंकणी कादंबरीचो एकटोशीं विचार करचे आदीं, आधुनिक तशेंच जिज्ञासू वाचप्यांखातीर कादंबरी ह्या वाङ्मय प्रकाराचें संवसारीक पांवड्यावेलें म्हत्व आनी घोळटीक लक्षांत घेवन, ते संकल्पनेचें बारीकसाणेन विश्लेशण करप गरजेचें थारता. फाटलीं साडेतीन-चार शतमानां पच्छिमी साहित्यांत आनी देडेक शेंकडोभर भारतीय साहित्यांत आपणाली अग्रसुवात घट करून बशिल्लो भोवांगी, सर्वपरिचित असो निवेदनात्मक ललित गद्य प्रकार म्हळ्यार कादंबरी वा नॉव्हेल (नवला)! खंयच्याय भोवश्रुत वाचप्याक ह्या लक्षवेधी तशेंच ओडलायण्या बरपा-प्रकाराविशीं उत्सुकताय आसपाचें मुखेल कारण म्हळ्यार ताची सरसमान वाचप्यासावन विद्वान-अभ्यासू-बुद्दीजिवीमेरेन सगल्यांनदीं जावपी आकांताळी घोळटीक. तेच परीन सगल्या थरांतल्या वाचप्यांक आकर्षीत करपाजोगी कादंबरीची विविधांगी तांक आनी वाचतां-वाचतां उत्सुकताय वाडयत मनाचो ताबो घेवपी आवांठ हांचेंय कादंबरीक लोकप्रिय करपांत व्हड योगदान आसा.

पूण अजापाची गजाल म्हळ्यार, विशाळ व्याप्ति आशिल्ल्या ह्या बरपा-प्रकाराची व्याख्या करप सोपें न्हय. हॉर्नस्टेन, पर्सी आनी ब्रावन ह्या विद्वानांच्या मतान 'व्याख्येच्या ह्या प्रस्नाक लागून नॉव्हेल (कादंबरी)चो इतिहास सांगप भोव कठीण जाता, कारण खंयच्या तरांच्यो कृती तांच्या इतिहासांत आस्पाविल्ल्यो आसात, हेंच खात्रेन सांगप शक्य ना.' (कम्पॅनियन टू वर्ल्ड लिट्रट : ३१७) कोंकणी कादंबरीच्या संदर्भात रोमांसीचो विचार करतना अभ्यासकाखातीर हो प्रस्न उबो जाता. तेच परीन लोकवेदांत मूळ आशिल्लीं लांबलचक निवेदनां कितले मेरेन कोंकणी कादंबरीचे निर्मणेंत वांटेकार आसात हेंवय एक कुवाडें समिक्षकांखातीर अनुत्तरीतच उरता. पूण हें फकत कोंकणी कादंबरी मुखावेलेंच अव्हान न्हय. हेर

भासांतल्या बरपाकय हीं कुवाडीं लागू जातात. हॉर्नस्टेन आनी हेरांनी म्हळ्ळां ते प्रमाण तशें पळयल्यार, लांबचेलांब गद्य निवेदनां/कथनां साहित्याच्या उदेवासावन चलत आयल्यांत. पूर्विल्ल्या इजिप्शियनांमदीं तीं चालंत आशिल्लीं पूण जीं तिगल्यांत तांचेवेल्यान तीं नॉव्हेलेट (कादंबरिका वा नवलिका) ह्या रुपापलतडीं पावंक नाशिल्लीं अशें दिसून येता. (कम्पॅनियम टू वर्ल्ड लिट्ट : ३१७)

वयल्या विवेचनावेल्यान, एक गजाल स्पश्ट जाता: फावोशीं लांबाय आनी कथानात्मकताय हे कादंबरीचे मुळावे घटक जावन आसात. तशेंच, कादंबरीचीं मुळां सहस्त्रकांफाटीं वचून, मुखेलपणान गद्य बरपांत (कथनांत) सोदूंक मेळटात, हेंवय वयलें विवेचन दाखयता. हेरय, जायत्या अभ्यासकांचें मत अशेंच आसा आनी ताका धरूनच तांणी 'कादंबरी' ह्या साहित्यप्रकाराची व्याख्या करचेलो यत्न केलो. देखीक : एम्. एच्. एब्राहम ह्या साहित्य-समिक्षात्मक उतरावळीचो कोशकार जावन आशिल्ल्या खांप्या अभ्यासकाच्या मतान, 'जीविताचें समग्र तशेंच उत्कट चित्रण करचेलो हावेस बाळगुपी नॉव्हेल (कादंबरी) हो (साहित्य) प्रकार मुदलांत कथन युक्त, पात्रकेंद्रित आनी विशिश्ट लांबायेचो आसून तातूंत 'कल्पीत' तशेंच 'घटीत' हांचो फावोसो अंश आसतालो. पूण हालींसराक पश्चिमेक 'नॉव्हेल' हें उतर व्हड आंवांठाच्या कल्पीत गद्य बरपाकच लागू करपाची चाल जावन पडल्या.' (अ ग्लेसरी ऑफ लिटररी टर्मस् : ३०). पूण क्रिस बॉल्डीक ह्या समीक्षक-कोशकाराच्या मतान कांय कादंबऱ्यो, 'सामक्यो मोट्यो, कांय न-कल्पित, कांय पद्यांत बरयल्ल्यो आनी कांय तर कथाच न सांगपी', अशोय आसतात. (लिटररी टर्मस् : १५१)

एब्राहम आनी बॉल्डीक हांच्या मतांचो एकसणी विचार केल्यार, अवधुत कुडतरकारांची शक्तिपात (२०००) सारकी पुरायेन व्यक्तिनिश्ठ, अध्यात्मिक तशेंच आंतरिक अणभवांक अग्रसुवात दिवपी कृती आनी दत्ता श्री. नायक हांची हुंवार (१९८९) सारकी उक्तेपणीं वास्तववादी आनी मनोविश्लेशणात्मक कृती हांचो कोंकणी कादंबरी ह्या ऐसपैस दालनांत वांगडाच कित्याक आस्पाव जाता हें होलमता. तशेंच रमेश वेळुस्करांची मोनी व्यथा ही आत्मनिश्ठ कल्पितकेंद्री आनी आधुनिकतेक लागीं कादंबरिका उदय शेवणी हांच्या अपु वा एन्. सुहास हांच्या शीला ह्या वास्तववादी कादंबरिकांकडेन कशी साहित्यीक सोयरीक सांगूंक पावता हें समजता. तशेंच, रवीन्द्र केळेकारांची तुळशी, पुंडलीक नायकांची बांबर, दामोदर मावजो हांची

सूड आनी लक्ष्मणराव सरदेसाय हांची पापडां कवळ्यो कसल्या आदारान कादंबरिका (नवलिका) ह्या एका वर्गांत मोडटात हेंवय कळटा.

कोंकणी कादंबरी आनी कादंबरिकांचें बारीकसाणेन विश्लेशण केल्यार एक गजाल कळटा. हातुंतल्यो कांय घटिताचेर (हुंवार अच्छेव, बर्मी दीस) पातयेवपी जाल्यार कांय कल्पिताचेर (मोनी व्यथा, अद्दुश्ट) आदारिल्ल्यो कृती जावन आसात. कांय कृतींनी (शक्तिपात) अनुभूतीक केंद्रसुवात दिल्या, जाल्यार कांय कृतींनी समाजीक (कार्मेलीन, भोगदंड) वा सरभोंवतणच्या (पृथिवै नमः, अरण्यकांड) यथार्थाक मदेताक हाडला; कांय कडेन व्यक्तिचित्रणाक (कार्मेलीन, काळी गंगा, विराट) म्हत्व मेळ्ळां, कांय कडेन मनोविकारांच्या (हुंवार, कर्मेलीन) विस्कावणेक; कांय कृती कसलें तरी कथानक सांगपाचो यत्न करतना पात्रांक उबीं करपांत उण्यो (शीला, अपु) पडल्यात; जाल्यार कांय कृती पात्रांची प्रभावी उभारणी (शक्तिपात) करूनय तांकां अनुभवाची खोलाय वा कथानकाची उबारी दिवपांत अपेशी थारल्यात. कांय कडेन मनाची पकड घेवपी कथानक नाशिल्ल्यान (निर्बळा, शीला) निवेदन नीरूस जालां, तर कांय कडेन कथानक रंगतदार आसूनय (शक्तिपात, पृथिवै नमः) निवेदनाचें तंत्र फसलां. एकेकेकडेन तर प्रसंगांची निखटी सांखळी आशिल्ल्यान जिणेविशीं कसलोच दिश्टावो वा लेखकाचें कसलेंच तत्वगिन्यान कृतींत पातेना (अपु); हाचे परतें, कांय कडेन निखट्याच घडणुकांचो पालव घेवनय प्रभावी विचार जावं दिश्टावो सामान्य निवेदनांतय (पृथिवै नमः, शक्तिपात) उदेला.

कादंबरीचें खाशेलपण :

ह्या सगल्यांतल्यान एक गजाल उक्ती जाता: अशे परीन परस्परविरोधी चाली आपणायिल्ल्यान 'कादंबरी' ह्या साहित्यप्रकारांत आगळ्या वेगळ्या गुणांचें रोसायण एकठांवलां खरें, पूण हेर बरपा-प्रकारांकडेन ताची तुळा केल्यार मात तो आडवादी कसो भासता. घडये पुरायेन अभिजात साहित्याच्या नमुन्यांचेर वा साहित्यविचाराचेर पोसवल्लो नाशिल्ल्यान ताचेर कसल्याच परंपरागत साहित्यविचाराचो वा समिक्षाप्रणालींचो खर अंकुश ना. एका अर्थान, हें 'कादंबरी' ह्या प्रकाराचें उणें थारूंक शकता. पूण दुसरे वट्यां पळयल्यार हे वरवीं प्रतिभाशाली बरोवप्याक मेळपी आवांठ आनी मेकळीक लक्षांत घेतल्यार, तें 'कादंबरी' चें बळगेंय थारूंक शकता. कारण हेर

चालंत बरपां प्रकारांवरी शैली, रचणूक, उक्तावण वा कथावस्तुविशीं कसलींच बंदनां वा तंत्रां आपणावपाची-सांकेतिक कांय जायना - सक्ती कादंबरीचेर ना. म्हूणच महाबळेश्वर सैलासारको कादंबरीकार अद्रुश्ट (१९९७) वा अरण्यकांड (१९९७) आनी निमाणो अश्वत्थामो (२०००) अशो आशय-विशयानच न्हय तर तंत्र, शैली, भास, परिप्रेक्ष्य, पात्रनिर्मणी आनी दिश्टावो ह्या सगल्याच आंगांनी परस्परभिन्न अशो नवलिका बरोवंक शकता. तशेंच बांबर ह्या सनसनाटी पूण सामान्य दर्ज्याच्या नवलिके उपरांत तंत्र, दिश्टीकोण, समाजीक भान, पात्रनिर्मणी ह्या सगल्याच आंगांनी स्त्रेश्ट आनी आशय-विशयान गिरेस्त अशी अछेव ही नवला पुंडलीक नायक बरोवंक पावता.

अशे परीन व्हडा प्रमाणांत पासमेकळी, नेमांमेकळी आनी म्हूण परिवर्तनाक अनुकूल अशी 'कादंबरी' आधुनिक युगांतली सगल्यांत म्हत्वाची बरपा तरा थारल्या. आनी तिणें महाकाव्य, अद्भूत कथा, वीरगाथा आदी पारंपारीक कीर्त लाभिल्ल्या स्त्रेश्ट निवेदनप्रधान बरपाप्रकारांक कांय न्हय करून फाटीं घाल्यात. (लिटररी टर्म्स : १५१) क्रिस बॉल्डीक हांच्या ह्या विश्लेशणांवरवीं कादंबरी ह्या साहित्यप्रकाराची उदरगत आनी प्रतिश्टाय होलमना, जाल्यार तिचीं रचणुकेचीं, रुपकाराचीं तशेंच शैलीचीं विविधांगी तासां आनी गतिमान वाटचालय आकळूंक मजत जाता. विशेश म्हळ्यार, 'कादंबरी' ह्या प्रकाराक उदक सारें दिवपी परंपरागत वाङ्मयीन प्रथा आनी प्रकारांकडेनय आडवाटेन काय जायना लक्ष वोडटा. पूण ह्या इतिहासीक तशेंच साहित्यीक दायजाचो विचार करचे आदीं, वयर उल्लेख केल्ल्या 'कल्पीत' आनी 'घटीत' ह्या 'कादंबरी' च्या दोन खणांचो विचार करूंक जाय.

कादंबरीचे मुखेल फांटे:

रॉबर्ट स्कॉल्स् आनी रॉबर्ट कॅलॉग ह्या समकालीन अभ्यासकांच्या मतान, निवेदनाचे दोन मुखेल, परस्पर विरोधी प्रकार आसात: ते म्हळ्यार, वास्तवाकडेन प्राथमिक निश्टा बाळगुपी अणभवजन्य प्रयोगशील प्रवृत्ती आशिल्लो घटीतात्मक (प्रकार); आनी आदर्शाकडेन प्राथमिक निश्टा आशिल्लो कल्पितात्मक (प्रकार). ते अशेंय मानतात, प्रत्यक्ष घडणुकांकडेन एकनिश्ट रावपी इतिहास आनी अणभवांकडेन निश्टा बाळगुपी अनुकृती (वास्तववादी अनुकरण) हे घटितात्मक निवेदनाचे दोन

पोट-खण (वा उप-प्रकार) जावन आसात. तशेंच, कल्पितात्मक निवेदनां, रम्यनवला वा रम्यकथा (romance) आनी रुपकनवला वा रुपककथा (allegory) ह्या दोन उप-प्रकारांत (पोटखणांत) आसपावतात. तांच्या मतान हांचे भितरल्या रम्यकथनांचो हावेस सुंदराचें उक्तावण आनी समजणी दिवप हो आसता. (द न्येच्यर ऑफ नॅरटीव्ह)

स्कोल्स आनी कॅलॉग हांच्या वर्गीकरणाक डेव्हीड लॉड्ज्य ह्या अभ्यासकाच्या म्हणण्याप्रमाण एक इतिहासीक आदारय फावो जाता. लॉड्ज्य सांगता त्या अनुसार एक विस्तृत अशी इतिहासीक मांडावळ (आमगेल्या) दायजांत वर्तता. ह्या मांडावळी अंतर्गत मुळांत पूर्वपुरातन मौखिक महाकाव्यांमदीं घटितात्मक आनी कल्पितात्मक निवेदनाच्या तरांमदीं सुमेळ आशिल्लो अशें मानलां. पूण उपरांत विविध संस्कृतीक दबावांलागून (ज्यांचे मदीं उतर-संपर्काचें मौखिक रुपांतल्यान लिखित रुपांत जावपी परिवर्तन मुखेल आशिल्लें), हो सुमेळ भिंगसळून ताचें विघटन वेगळावलें. लॉड्ज्य हांच्या मतान युरोपाच्या संस्कृतीक वाटचालींत अशे तरेचें विघटन दोन खेपो घडून आयलां : एक फावट, अभिजात साहित्याचे सांजेर आनी दुसरे खेपेक, आधुनिक युरोपी प्रादेशिक भासांच्या मध्ययुगीत वाडीमजगतीं; जेन्ना एक तर हे विविध घटक वेगवेगळे वटेन स्वतंत्रपणान उदरगतीक पावले वा तांची कुडक्यावांट्यांनी उदरगत जाली. (नॉव्हेलीस्ट अँट् द क्रॉसरोड्सः) अशेच तरेची कुळकथा बारकायेन संशोधन केल्यार भारतीय कादंबरीच्या इतिहासांतय सांपडूंयेत.

मात भारतीय कादंबरी हो वाठार विंगड विंगड प्रादेशीक भासांच्या उदरगतीप्रमाण आनी त्या त्या भासांतल्या साहित्यीक वाढीच्या सांगातान गिरेस्त जायत गेल्लो आसा. ताका संस्कृत प्राकृतासारकिल्या आद्य भासांतल्यान उपलब्द जाल्ल्या रासवळ लिखित दायजाची आळेंसावळ लाभिल्ली आसा. ते भायर, भायतीय कादंबरीचे कुळकथेचीं अदृश्य मुळां विविध-भाशी साहित्याच्या सुर्वेच्या मौखिका उपरांत लिखित गिरेस्तकार्येंतय भरसल्लीं आसात. हे खातीर पातयेवण्याजोग्या कोशकारांच्या आनी संकलनकारांच्या कश्टांचेर तशेंच अभ्यासू, तर्कनिश्ठ निश्कर्शांचेर आदन दवरचें पडटा. मात कोंकणी भाशेची स्वतंत्र वाड हेर भयणभासां आदीं सुरू जावनय, मध्ययुगांत जेन्ना त्यो भासो फुलोरा येताल्यो, तेन्ना कोंकणीची वाड इतिहासीक कारणांक लागून आडवल्ली. देखून पुरोशे दस्तावेज वा 'भारतीय' बाजाचे लिखित

नमुने कोंकणींत अभावानच मेळटले हाची जाणवीक अभ्यासकान कादंबरीची कूळकथा समजतना दवरूंक जाय.

फाटभूंय समजुचेली गरज :

कोंकणी कादंबरीची कूळकथा समजुचे खातीर आदीं संवसारीक कादंबरीची इतिहासीक फाटभूंय आनी साहित्यीक कूळकथा समजून घेवप आवश्यक थारता. हाचें कारण म्हळ्यार, साहित्यीक नदरेन तपासल्यार आधुनिक भारतीय कादंबरी - कोंकणी कादंबरी धरून-पूर्विल्ल्या भारतीय तशेंच पश्चिमी साहित्यीक दायजाचो, तशेंच तातूंतल्या प्रथा-परंपरांचो प्रभाव दाखयता; तेचपरी, त्या दायजांतल्यान ठळक वाटचिन्यांचो आधुनिक कादंबरीकार आपणाल्या बरपाची कलात्मकताय वा आशयघनताय वाडोवपाक कळाशीपुराय उपयोग चड-उण्या प्रमाणांत करतात, हातूंत दुबाव ना. शणै गोंयबाबाली **संवसारबुट्टी** ही कृती अशा जाणूनबुजून केल्ल्या उपेगाची बेस बरी गवाय जावन आसा, जाल्यार तुकाराम शेट हांच्या **पांखलो** (१९७८) ह्या कादंबरीचो माथाळो नकळटां रवीन्द्रनाथ टागोरांच्या **गोरा** ह्या कादंबरीचो उगडास वाचप्याक करून दिता. **गोरा** ही कादंबरी लेखकाकय अभिप्रेत आशिल्ली जायत व्हय हें मात सांगप शक्य ना. पूण अशा लग्नीक संबंदाक लागून आशयाची खोलाय वाडटा हें दुबावाविरयत!

बारीकसाणेन पळयल्यार लक्षांत येता की सरसकटपणान भारतीय कादंबरी - कोंकणी कादंबरी सयत - भायले वाट्यां म्हणचे संरचना आनी रूप ह्या आंगांनी पश्चिम कादंबरीवरी दिसली तरीकूय चडावत भारतीय कादंबरीकार आपणाली निवेदन शैली, आशयाची अंतर्गत घोळटीक, वातावरण निर्मणी हातूंत परंपरागत भारतीय कथा साहित्याचीं तत्वां, गूण वा संकेत वापरतात. हांगा नमुनो म्हूण पुंडलीक नायकांची अछेव वा महाबळेश्वर सैलाची **काळी गंगा** वा शिवप्रसाद सिंह हांची **अलग अलग वैतरणी** वा शिवाजी सावंताची **मृत्यूंजय** ह्यो कृती पळोवंक येतात. अर्थात, कांय भारतीय कादंबरीकार कृतीचें भायलें रूप परंपरागत पूण अंतर्गत रचणूक पश्चिमी वाङ्मयीन कादंबरीकारांचेर आदारून कादंबरी बरयतात. दामोदर मावजो हांची **कार्मेलीन** आनी दत्ता श्री. नायकांची **हुंवार** ह्यो कृती मनोविश्लेशणात्मक तंत्राचो उपेग कांय अंशी अशा संकेतांक केळयतात. **पृथ्विवै**

नमः हे नवलिकेंत गोकुळदास प्रभुंचो असोचसो प्रयोग पळोवंक मेळटा.

म्हूण, आमचे कादंबरीचें रूप नियाळटना कोंकणी अभ्यासकान भारतीय तशेंच पश्चिमी ह्या दोनय मूळस्त्रोतांचो प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष प्रभाव आनी ताचें योगदान लक्षांत घेवप समा जातलें. हांगा ह्या मूळस्त्रोतां मदीं दोनय परंपरांनी आशिल्लें मौखिक तशेंच लिखित वाङ्मय गृहीत धरिल्लें आसा. म्हणचेच, दोंयवर्शांचीं महाकाव्यां, लोककथा/काव्यां, नीतिकथा, साहसकथा, पोवाडे, नाडकथा, हेर आख्यायिका वा दंतकथा हांची सामाय आधुनिक कादंबरीच्या मुळासांत आसा. केन्ना ही सामाय कथानका रुपान, केन्ना रचणुके रुपान, केन्ना आशयाच्या पैलुरुपान तर केन्ना कथनशैलीच्या म्होव्या पालवान भारतीय कादंबरींत दिसतात. ह्या दोट्टी दायजांच्या जोडपालवान भारतीय कादंबरीक एक खेरीत रुपकार लाभला हे खरें! म्हूण फुडें वचून कोंकणी कादंबरीच्या इतिहासीक फाटभुंयेचेर नदर मारचे आदीं थोडे भितर भारतीय तशेंच पश्चिमी कादंबरीची इतिहासीक तशेंच साहित्यीक कूळकथा जाणून घेवप लाबदिणें थारतलें.

भारतीय कादंबरीची इतिहासीक कूळकथा:

हांगा सुर्वेकच एक गजाल करूंक जाय. सर्वसामान्य कोंकणी वाचप्यांमदीं कादंबरीच्या इतिहासीक फाटभुंयेचो विचार करतना आपशेच दोन वेगळे दिश्टीकोण उबे जावंक येतात. एक संवसारीक परिप्रेक्ष्यांतल्यान उप्रासपी बरपाची तरा अशें मानता जाल्यार दुसरो खासा भारतीय परंपरेकडेन वळख आशिल्ल्यान देशी वाचप्याचो दिश्टीकोण जो 'कादंबरी' हें निखटें 'भारतीय दायजांतल्यान आयिल्लें उतर' म्हूणच न्हय जाल्यार 'एका विशिश्ट तरेच्या बरपाक लागू केल्ली भारतीय संज्ञा' म्हूणय वेगळे नदरेन आनी व्हडा अपेक्षेन ते संकल्पनेक पळयता. देखून भारतीय वाचप्याखातीर, संवसारीक साहित्याच्या संदर्भात कादंबरी हे संकल्पनेक दोट्टी अर्थ आसुं येतात. एक चालंत साहित्य-संवसारांत रूढ जाल्लो अर्थ. कादंबरी मुळांत पश्चिमी पूण फाटलीं शें-सवायशें वर्सां भारतीय साहित्याचीच जावन बशिल्ली बरपाची तरा; दुसरो, कादंबरी ही पुरायेन भारतांतच उदेवन, भारतीय कथावाङ्मयाच्या दायजांतलें नांव पांगरून हालीं - हेरां बरपां प्रकारांवरीच - पश्चिमी प्रभावाखाला आयिल्ली देशी बरपाची तरा.

वयलीं दोन मतां थोडींभोव ग्राह्य धरलीं तरी पयल्या मतांत अदीक तथ्य आसा अशें दिसून येता. तरीकूय दुसऱ्या मताक, सामकें वयलेवयर पळयल्यार लेगीत आदार मेळटा तो 'कादंबरी' ह्या उतराच्या इतिहासीक मुळावेल्यान. इ.स. ७ व्या शेंकड्यांतल्या बाणभट्टाच्या 'कादंबरी' ह्या माथाळ्याचे गद्यकृती वेल्यान तें आयलां. समिक्षकी पश्चातादिश्टीन पळयल्यार एक गजाल लक्षांत येता की ही अद्भूतकथा आधुनिक कादंबरीच्या कल्पित निवेदन (fictional narrative) ह्या मुखेल फांट्याक कायेन नासली तरीकूय आत्म्यान भोव लागीं आसा. तशेंच, बाणाली 'हर्षचरित' ही दुसरी ऐतिहासिक आख्यायिका, आधुनिक कादंबरीच्या घटीत कथा (historical or empirical narrative) ह्या दुसऱ्या फांट्याकडेन सोयरीक सांगता. विशेश म्हळ्यार, ही कृती बाणाची आपजाणय केळयता. तिच्यांत चरित्रात्मकता हो घटक आशिल्ल्यान आयच्या चरित्रनवला आनी आपजीण ह्या दोन साहित्य प्रकारांचे विशेश अंश आमकां थंय दिसून येतात.

भारतीय कथा वाङ्मयाचें दायजः

मात बाणाच्या आदींय भारतीय परंपरेन बरेंच कथावाङ्मय जल्मा घालां. श्रीधर व्यंकटेश केतकर हांच्या मताप्रमाण, पुर्विल्ल्या काळार गांधर्वकथा आनी पुराणकथा हे दोन प्रकार चालंत आसले. हांचे मदल्यो, गांधर्वकथा लोकवेदांत जल्मून उपरांत बरपाक्षरी रुपान प्राकृत आनी संस्कृत वाङ्मयात पावल्यो. नीतीकथा मात पयलीं सावनच बरपाक्षरी रुपांत संस्कृत वाङ्मयात आस्पाविल्ल्यो आशिल्ल्यो. मोनजातीसंबंदी गांधर्वकथां मदीं म्हणी वा नीतविशयक सुक्तां भरसलीं तेन्ना प्राण्यांकडेन लग्नीक नीतीकथा जल्मली जावंक जाय, अशें अभ्यासक मानतात. सगल्यांत पोरणी नीतीकथा महाभारत ग्रंथांत मेळटा. ख्रि.पू. ३ व्या शेंकड्यांत कल्पित नीतीकथा भारतांत चालंत आसली हाची गवाय भरहूत स्तुपावेल्या चित्रांत मेळटा, अशें केतकरांचें मानप आसा. (महाराष्ट्री ज्ञानकोश).

गद्य-पद्य मिश्रणांतल्यान उप्राशिल्ल्या कथा वाङ्मयाचे पांच विंगड विंगड फांटे वळखूंक मेळटात. पयलो फांटो, फकत लोकवेदांतल्यान चलत आयिल्ल्या पूण उपरांत धर्मीक वा हेर कारणां खातीर बरोवन काडिल्ल्या गांधर्वकथा वृत्तान्त, प्रहसनां हांचो आसा. दुसऱ्या वांट्यांत, निखट्या धर्मीक हेतून वा चळवळी खातीर

बरयिल्ल्या बौध्द जातक कथांचो तशेंच हेर बौध्द जैन ग्रंथांचो आस्पाव जाता. तिसऱ्या वांट्यांत, फकत राजकी गिन्यान वा वेव्हारीक समजिकाय दिवचेखातीर बरयिल्लें पंचतंत्र सारकिलें बरप येता. जाल्यार चौथ्या वांट्यांत निखट्या मनरिजवणेखातीर रचिल्ल्या वृत्तांतांचो वा काणयांचो आस्पाव जाता. निमाण्या वांट्यांत, संस्कृत गद्य कादंबऱ्यो वा अद्भूतरम्य कथा आस्पावतात. हांचे मदीं दंडीचें दशकुमारचरित, सुबंधुची वासवदत्ता आनी बाणाली कादंबरी हांचो खासा उल्लेख करूंक जाय. वयल्या सगल्या कथावाङ्मयामदीं गुणाढ्यान पैशाचि भाशेंत बरयिल्ल्या बृहत्कथा गद्य मूळ ग्रंथाक खूब मानाची सुवात फावो जाता.

मात गुणाढ्याल्या गद्य ग्रंथाची नामना सोमदेवान इ.स. ११ व्या शेंकड्यांत रचिल्ल्या कथासरितसागर ह्या अनुष्टुभ छंदांतल्या संस्कृत पद्यपाठाक लागून पातळ्ळी. गुणाढ्याल्या ग्रंथाचे तारकेविशीं विद्वानांनदीं मतभेद आसात. केतकर तो ग्रंथ. इ. स. ३ व्या शेंकड्यांतलो मानतात, जाल्यार भारतीय संस्कृती कोशकार तो इ.स. आदल्या ६ व्या शेंकड्यांतलो अशें धरतात. त्या ग्रंथाची क्षेमेंद्रान बरयिल्ली संस्कृत बृहत्कथामंजिरी (इ.स. १०३७ दरम्यान) आनी बुधस्वामीन बरयिल्ली बृहत्कथाश्लोक संग्रह ही अर्दकुटी प्रतय उपलब्द आसा. हें विस्ताराव सांगचेलें कारण म्हळ्यार भारतीय कादंबरीच्या साहित्यीक पूर्वसुरींमदीं गुणाढ्याची सुवात म्हत्वाची आसली तरी, तागेलो प्रभाव कथासरितसागर (इ.स.१०६३-८१) च्या काळाउपरांत दिसून आयलो जावंक जाय. आधुनिक कादंबरीचे नदरेन पळयल्यार बुद्धकालीन जातक कथांची सामाय केळोवपी कथासरितसागर ग्रंथाचें म्हत्व तातुंतल्या कथामापरसय अदीक मानस शास्त्रीय नजरेन निंबून आसा. देखून भारतीय इतिहासाचे दृष्टीन न्हय तर मानवाच्या मानसशास्त्राचे दिश्टीनय हो ग्रंथ अभ्यासनीय आसा अशें विद्वानांनी म्हळां (भारतीय संस्कृती कोश, २:४७-८).

पूर्विल्ले वाटचिरे:

पूण भारतीय कादंबरीच्यो सुर्वेच्यो देशीकुळाच्यो साहित्यीक दायजी म्हूण अभ्यासकांनी वासवदत्ता, कादंबरी आनी दशकुमारचरित ह्यो कल्पित कथा तशेंच चरित्र आनी आपजीण हांचो मेळ आशिल्ली हर्षचरित ही घटीत कथा, हांकां वरजायलां. आनी तें मत योग्यय आसा. ह्या कृतींनी कल्पित संवसार आनी वास्तव

जीवित ह्या दोनय थरांवेल्या अणभवांचे नमुने फुडाराच्या बरोवप्यां मुखार दवरले पूण तातूंतय दंडीचें योगदान व्हड आसा.

कोशकारांच्या मतान वासवदत्ता आनी कादंबरी ह्या रचनांतल्यो कथा देवभूंय आनी मनीसभूंय हांचेमदीं हुमकळटात. हातुंतल्यो मानवी व्यक्तीरेखा दैवी गुणांनी संपन्न आसात वा शबर-किरातां सारकिल्या रान-समाजांतल्यो आसात. दशकुमारचरितांतल्यो व्यक्तिरेखा मात मनीस-भुंयेवेल्योच आनी चडावत व्यापक अशा नागरी समाजांतल्यो आसात. पाखंडी, शिंदळी, कुंटीणी, चौर, भोंवडेकार, अशीं सतरा तरेचीं मनशां म्हळ्यार खरींखुरीं मनशां दंडीच्या विश्वांत भेटतात आनी कल्पनास्त्र्पटींतल्यान वास्तव संवसारांत आयिल्ले वरी दिसतात. (भा.सं.को. ९: ५८८-९).

अशे तरेन, फुडाराचे कादंबरीखातीर ह्या बरोवप्यांनी कितली मजल गांठून दवरिल्ली हें कळटा. कथासरितसागर चो कर्तो सोमदेव हागेल्या बरपांतल्यान तर आधुनिक कादंबरीक आवश्यक अशा जायत्या गुणांचो साक्षात्कार विद्वानांक जाला. केतकरांच्या मतान तागेली भास प्रौढ आसली आनी तो कुशळ, जोरदार, उत्तम कवी आसलो, जाल्यार पेंझर ह्या अभ्यासकाचो हवालो दिवन भारतीय संस्कृती कोशकार म्हणटात, सोमदेव हो कालिदासाचे तोडयेचो कवी आसलो. ताची कथनपद्धत स्पश्ट, रेखीव आनी आकर्शक आसा. ताका लागून ग्रंथांतल्या अद्भुत रसाक विलक्षण उठाव मेळ्ळा. तागेलें मनीस-सभावाचें गिन्यान, काव्यशैलीचो ज्ञेत, वर्णनांतलो नेट आनी भाशेची कुशळताय (वैदग्ध) ह्यो गजाली ओडलायण्यो आसात. (भा.सं.को. २:४८)

चंपु साहित्य :

वयर काव्यशैलीचो उल्लेख आयिल्ल्यान आनी आदींय क्रिस बॉल्डीक हांणी गद्य-पद्य मिश्र परंपरा पश्चिमी नॉव्हेलच्या संदर्भांत मांडिल्ल्यान, हांगा भारतीय परंपरेंतल्यान चंपु बरपाचो कादंबरीकडले सोयरीकेचो थोडोसो उल्लेख आवश्यक आसा. गद्य आनी पद्य वांटे एकठांय जोडून एक ग्रंथ करचेल्या बरपा प्रकाराक चंपु म्हणटात. केळकरांच्या म्हणण्याप्रमाण ह्या बरपाक काणयांची एक विशिश्ट खांदी अशें मानूंक जाता. बौद्ध जातकमाला, राजा समुद्रगुप्तावेली हरिसेनाली प्रशस्ति,

त्रिविक्रम भट्टाची दमयंतीकथा वा नलचंपु, भोजराजाचो रामायणचंपु तशेंच अनंताचो भारतचंपु ह्यो कांय पुर्विल्ल्यो पती! मात चंपु वाङ्मय आर्विल्ल्या काळार चलत आयला हाची गवाय अकबर बादशाहाच्या तेंपावेल्या पारिजाहतहरणचंपु, मंदारमकरंदचंपु, स्वाहासुधाकरचंपु तशें १८ व्या शेंकड्यातल्या शंकरचेतोविलासचंपु ह्या कृतींवेल्यान मेळटा. हें विस्तारान सांगपाचें कारण म्हळ्यार, जरी आधुनिक भारतीय कादंबरीचें रूप मुखेलपणान पश्चिमी आयटिकायेच्या निवेदनप्रधान गद्य ललित कथे वरी आसाशें मानलें तरी बारीकसाणेन पळय जाल्यार ते परंपरे वांगडाच भारतीय कथा साहित्याच्या दायजाच्योय खुणो तांतूंत ठळकपणान दिसूंक शकतीत.

हाका इतिहासीक तशेंच साहित्यीकूय कारणां आसात. इतिहासीक नदरेन पळयल्यार, भारतीय कथा साहित्य फकत उतरा उतरीं परदेसांत पाविल्लें ना, जाल्यार पुराय भारतीय ग्रंथच (देखीक पंचतंत्र) अणकारांवरवीं 'सार्वराष्ट्रीय म्हालवज' जावन उपारांत परते भारतांतच वेगळ्या भास-रुपांत पाविल्ले आसात. देखून मध्ययुगीन युरोपी कथालेखकांच्या रचनांक ह्या रचनांचो वास मारता. फकत भारतीय आनी ग्रीक कल्पीत नीतिकथांचो नीट संबंद लावंक मेळना. पूण जेन्ना शिकदराच्या साम्राज्यावरवीं भारत आनी ग्रीस हांचें बौद्धीक आदान-प्रदान जालें, तेन्ना कथावाङ्मयाचेंय दिवप घेवप जालें जावंक जाय. हें दोंयवटेनचें योगदान लक्षांत घेवन कादंबरीचें पश्चिमी दायजय अभ्यासूंक रजांव आसा.

पश्चिमी कादंबरीचें दायज:

पश्चिमी साहित्यांत कादंबरी ह्या प्रकाराक सरसकटपणान नॉव्हेल वा रोमांस ह्या नावांनी वळखल्ल्यान, ह्या साहित्यप्रकाराचो उदेव पश्चिमेकडल्या मध्ययुगीन इतालियन नॉव्हेला (कल्पीत कथा) वा मध्ययुगीत रोमान्स (अद्भूत कथा) ह्या प्रकारांतल्यान जालो अशें कांय अभ्यासक मानतात, पूण हें तितलें खरें न्हय. आधुनिक नॉव्हेलचीं मुळां बद्द ग्रीक-लॅटीन अभिजात साहित्यांत तशेंच हेरां युरोपियन लोकभासांच्या विविधांगी लोकवेदांत आनी उपरांतच्या तांगेल्या भौभाशी साहित्यीक गिरेस्तकार्येंत सरसमान रितीन पावल्यांत. इतिहासीक कूळकथा कडेन सारून साहित्यीक कृती साधर्म्य हो निकश लायल्यार ऑरिस्टिडी हाणें ख्रि.पू. २-व्या शेंकड्यांत बरयिल्ली मिलसेआका ही काणी युरोपांतली पयली कादंबरी मानची पडटा. ही विनोदी भाशेन

आनी श्लेषात्मक शैलीन बरयिल्ली तत्कालीन लोकजिणेंतली एक प्रणयकथा (मोगा काणी) जावन आसा.

अॅरिस्टिडीचो समकालीन ल्युसियन, इ.स.४ थ्या शेंकड्यांतलो हेलियोडोरस आनी इ.स.६ व्या शेंकड्यांतलो लॉगस हांचींय नांवां पूर्विल्ले पश्चिमी कादंबरीक आकार दिवप्यांमदीं घेवंक जाय. तशेंच आपापल्या न-कल्पित आनी कल्पित बरपावरवीं नॉव्हेलाक जीणेरोस फावो करपी म्हूण हॅरोडॉटस (ख्रि.पू. ५वो शें.) आनी युसिडायडिस (ख्रि. उ. १लो, शें.) ह्या ग्रीक इतिहासकारांक, प्लुटार्क (ख्रि.उ.१लो. शें.) ह्या लॅटीन चरित्रकाराक, होमेर (ख्रि.पू. ८५० वर्सा) ह्या ग्रीक महाकवीक, लॉगस (ख्रि.पू. ६वो शें.) हाचे डेफ्नी अँड् क्लो हे नीतिथेक, ईसापाले (ख्रि. पू. ६ वो शें) बोधपर प्राणीकथेक, व्हर्जिल (ख्रि. पू.२९ दरम्यान) ह्या लॅटीन महाकवीक फावोशें स्त्रय दिवंक जाय. हाचे भायर पॅट्रोनिकस हाची सटीरीकॉन ही रोमन साहसकथा, अप्युलियस हाची गोल्डन अँस ही लॅटीन अद्भुतकथा, बिवल्फ हें अँग्लोसॅक्सन महाकाव्य, राजा आर्थराकडेन लग्नीक इंग्लीश दंतकथा, साबार युरोपी भासांतल्यो वीर-अद्भुत कथा (शिड्लरीक रोमान्सिस), स्पॅनीश दायजांतल्यो नाडकथा, मध्ययुगीन धर्मसाहित्यांतल्यो उपदेसकथा ह्या गिरेस्त आनी भोवांगी युरोपी दायजा वांगडाच, विदेशी परंपरेतल्यान आयिल्ल्या पंचतंत्र, अरेबियन नायट्स सारकिल्या कृतींचोय नॉव्हेलाक लागिल्लो हातभार लक्षांत घेवंक जाय.

ही सगली साहित्य परंपरा हांगा कोंताक धरपाचें कारण म्हळ्यार पश्चिमी कोशकारांनी नॉव्हेलच्या उदेवाविशीं उक्तायल्लें मत. तें अशें आसा: “साबार शतमानांमेरेन पातळिल्ल्या युरोपियन निवेदन-परंपरेंत नॉव्हेल किल्लून आयलां. ताचेमदीं, नकल्पित (non-fictional) निवेदन पर बरपाचेय साबार गूण दिसून येतात. इतिहास वा चरित्रात्मक बरपांतल्यान नॉव्हेलिस्ट्स (कादंबरीकार) घडणुको तशेंच पात्रां हांचें वास्तवपुराय चित्रण करूंक शिकले. तेचबराबर तांणी आदल्या कल्पित (fictional) निवेदनपर साहित्यांतल्यान कथावस्तू, आशय आनी तंत्र उखल्लें.” (द वर्ल्ड बूक १४:३१३) ह्या सगल्या प्रभावांतल्यान ल्हवुल्हवु आधुनिक नॉव्हेल रचणूक, तंत्र आशय आनी रूप ह्या विंगडविंगड आंगांनी बळत गेलें. ताचो इल्लोसो आढावो घेवंया.

आधुनिक युरोपी नॉव्हेल :

युरोपांत आधुनिक नॉव्हेलाचें सुर्वेचें नामकरण (बारशें) १३ व्या शेंकड्यांत इटलींत प्रचलीत आशिल्ल्या इल् नॉव्हेलिनो ह्या नवलकथांवेल्यान जालें. ह्या कथानकांनी समकालीन समाज, बायलो, धर्मगुरू, शेतकामती तशेंच हेर सादारण मनशांक त्या सरंजामशायेच्या युगांत सुवात मेळूंक सुरू जाली. दंडीचें जें योगदान भारतीय कथावाङ्मयांत दिसून येता तशेंच तरेचें हें योगदान आशिल्लें. पयली इटालियन कादंबरी फ्रान्सिस्को बार्बेरिनो (१३४८) हाणें बरयली. इटालियन कादंबरीचेर दान्ते-बॉकासियो-पेट्रार्क हांच्या बरपाच्या शैली-विशय-तंत्राचो प्रभाव पडिल्लो जावंक जाय. शिवाय नवजागरणाचे पायक आशिल्ल्यान नव्या दिश्टाव्याचीय सुलूस त्या युगांतल्या कादंबरीकारांक मेळिल्ली जावं येता. तांणी तिचें चीज केलें वो ना हो स्वतंत्र अभ्यासाचो विशय. पूण एक खरें, कादंबरी बरोवपाइतली साहित्यीक प्रतिश्टा इटालियन भाशेक निर्विवादपणान दान्तेक लागूनच मेळिल्ली.

फ्रांसाक मात १४ व्या शेंकड्या मेरेन पुराण कथाच बळटाली. उपरांत इटालियन प्रभावांतल्यान सेल ह्या लेखकान गद्य कल्पीत काणयो बरोवंक सुरू केलें. राबेले हाणें १६ व्या शेंकड्यांत गार्गांतुआ आनी पान्ताग्रुयेल ही पांच खंडानी - आनी वेगळ्या माथाळ्यान उजवाडा आयिल्ली-विनोदी उपहासीक गद्य कृती बरयली. हॉर्नस्टेन, पर्सी आनी ब्राव्हन हांच्या मतान, राबेलेन आपणाल्या वावरांतल्यान गांवगिन्या चालिरितींचें पुराय चित्र पितारलां (कम्पॅनियन टू वर्ल्ड लिट्र. :३७३). केतकरांसारके कोशकार तर ताका पयलो फ्रेंच इतिहासिक कादंबरी बरोवपी मानतात.

खाशेलो वाटचिरो:

पूण हें सगलें खरें आसलें तरी, आधुनिक युरोपी नॉव्हेलाचे परंपरेन मिंगेल सॅव्हॉतिश ह्या स्पॅनीश कादंबरीकाराक तागेल्या जगप्रसिद्ध डॉ किक्वोट (डॉन क्विग्झोट) ह्या दोन वाट्यांनी बरयिल्ल्या कादंबरीक लागून वडलांची सुवात फावो जाल्या. विद्वानांनी हे कादंबरीक, नॉव्हेल सारक्या विशाळ, सर्वआस्पावण्या, भोवांगी प्रकाराक पुरायेन आस्पावन घेवपी एक व्हड सत्री कशी लेखल्या. ह्या म्हा-कृतींत पयलेच खेपो परंपरागत अद्भुतकथा, समकालीन नाडकथा, मध्ययुगीन साहसकथा हांकां

विनोद-उपहास-उपरोधाच्या खळांत घालून एके आगळेच कादंबरी परंपरेक जल्माक घाल्ल्याची गवाय मेळटा.

हे कादंबरी सावन, आधुनिक नॉव्हेलच्या एका नव्या, आशयपुराय पूण गंभीर न्हय अशा, वास्तवदर्शी आसूनय वास्तववादी न्हय अशा, अद्भुतरम्याची टिंगल करतनाय ते परंपरेक लोकप्रिय करून सोडपी अशा खेरीत, समाजाभिमुख पूण मनोरंजक अध्यायाची सुरवात जाता. हे कृतींत पात्रनिर्मणी, कथावस्तू, निवेदनशैली ह्या कादंबरीक आवश्यक अशा बुन्यादी आंगांक प्रयोगशिलताय / नवें तंत्र हांचो वारो लागलो. पूण तेय परस लक्षणीय गजाल म्हळ्यार लेखकाच्या साहित्याफाटल्या प्रयोजनाची आनी तागेल्या समाजीक लागणुकेची हे कादंबरींत बेस बरी गवाय मेळटा. हाची आधुनिक कादंबरीकाराक थाकाय दिसून फावो. हे कादंबरीचो फोक फुडाराचे कादंबरीच्या रुपाचेर, वाडीचेर तशेंच खाशेलपणांचेर पडत उरलो.

जर्मन आनी रशियन भासांनी कादंबरीचो उदेव उसरांच जालो म्हणपाक जागो आसा. खऱ्या अर्थान स्वतंत्र जर्मन कादंबरीकार म्हूण गटेचें नांव घेवचें पडटा. विल्हेल्म मैस्टर्स एप्रेन्टीस ईयर्स (१७९५-६) आनी विल्हेम मैस्टर्स जर्नीमेन ईयर्स (१८२१-९) ह्यो नामनेच्यो कृती. रशियन कादंबरीक गोगोलान आपणाल्या मृतात्मे (डेड सोल्स (१८२१) ह्या कृतीवरवीं वास्तववादी, समाजपरिवर्तनशील नदर दिली आनी पुश्किन तशेंच लॅरमॉन्तोव्ह हांणी घाल्ली रस्य-स्वच्छंदवादी परंपरा मोडून फुडाराक येवपी तुर्जेनेव्ह, तोलस्तॉय आनी दोस्तोयव्हस्की हांच्या कादंबरींक वाट मेकळी करून दिली.

इंग्लीश नॉव्हेल्स परंपरा:

पंधराव्या शेंकड्याच्या उतरार्धांत मॅलोरी हाणें इंग्लिश भाशेंतली आर्थराचें मर्ण (मॉर्त दा र्तर) ही सरंजामशाय आनी सरदारी रिवाजांचे फाटभूंयेवेली मोगाकाणी बरयली. १४८५ त कॅक्स्टनान छापय मशीनान ती उजवाडायिल्ल्यान तिचो देसभर प्रसार जालो. १५६० त सावन इतालियन कादंबऱ्यांचे इंग्लिशींत अणकार जावंक लागले. पूण इंग्लीश भाशेंतली पयली लोकप्रिय कादंबरी पॅमेला ऑर व्हर्च्यू रिवॉर्ड्ड (१७४०) ही सॅम्युअल रिचर्डसन हाची पत्रनवला (epistolary novel) जावन आसा. तागेले कृतीचें विडंबन करपी विनोदी समाजीक कादंबरी, जोसेफ अँड्र्यूज

(१७४९) ही नाइनवला, हेन्री फिल्डींग हाणें बरयली. उप्रांत ताणेंच भौपोडी कथानक आशिल्ली कल्पितनवला हिस्टरी ऑफ टॉम जोन्स (१७४९) ही कादंबरी बरयली. ताणें तिका गद्य लटीक-महाकाव्य वजा साहसकथा अशें म्हळां. हे कल्पनवले उपरांत टॉबियस स्मॉलेट हाची एक्सपिडीशन ऑफ ट्रिस्ट्रम शॅडी (१७७९) ही प्रसंगनवला (episodic novel) आनी हेरांपरस साप्प वेगळी प्रायोगीक-प्रदीर्घ-विडंबनात्मक अशी लाय्फ अँड ओपिनियन ऑफ ट्रिस्ट्रम शॅडी (१७६०-६७) ही रुपकनवला (allegorical novel) लॉरेंस स्टर्न ह्या कादंबरीकारान बरयली.

इंग्लीश कादंबरीविशीं इतलें विस्तारान बरोवचेलें कारण स्पश्ट आसा. चडावत भारतीय (कोंकणी लेगीत) कादंबरीकारांचेर इंग्लीश कादंबरीचो (वो इंग्लिशींत अनुवादित हेर पश्चिमी कादंबऱ्यांचेर) प्रभाव पडला आनी पडत आसा. विशेश म्हळ्यार वसाहतवादाक लागून भारतांत इंग्लिश शिकप आयिल्ल्यान त्या साहित्य ग्रंथांचो भारतीय भासांतल्या आद्य कादंबरीकारांचेरय प्रभाव पडला हातूंत दुबावच ना. देखून भारतीय (कोंकणीय) कादंबरीकारांचें विविध भारतीय भासांतलें साहित्य (मूळ तशें अणकारीत) वाचल्यार बऱ्यांच अंशान इंग्लिश (वा इंग्लिशींवरवीं हेर पश्चिमी) कादंबरीच्या प्रथा-परंपरांचो प्रभाव पडपय सभावीक आसा. जावं रवीन्द्रनाथ टागोर, मुन्शी प्रेमचंद, ह.ना. आपटे, ना. ह. आपटे, फ्रान्सिस लुईश गॉमिश, बाकीबाब बोरकार, लक्ष्मणराव सरदेसाय वा खुद्द शणै गोंयबाब - हे कोणच पश्चिमी प्रभावासावन मुक्त नाशिल्ले. फरक इतलोच, हे पिळगेंतल्या गोंयकार कोंकणी लेखकांचेर हो प्रभाव चड करून पुर्तुगेज वा फ्रेंच साहित्यांतल्यान पडिल्लो.

मिश्र प्रभाव:

म्हणचेच भारतीय कादंबरी मिश्र प्रभावाखाला वाडीक लागल्या. देखून जशीजशी पश्चिमी नॉव्हेल तंत्रान सक्षम जावन, आशय-दिश्टाव्यान गिरेस्त जायत गेली तशीं तशीं कादंबरीची रुपां आनी खाशेलपणां उदरगतीक पेणें सुरू जालें. हातूंच कल्पित आनी घटीत ह्या दोनय व्हांवत्यांक कादंबरीन आपणाल्या गोपांत सुवात दिली. अशे परीन घटीत आनी कल्पिताच्या दोन परस्पर विरोधी ध्रुवांक जोडपी दुवो म्हूण आनी कादंबरीच्या क्रांतिकारी वाटचालींतलो खाशेलो वाटचिरो म्हूण डॅनियल डेफोच्या रॉबिन्सन क्रूसो (१७१९) ह्या कादंबरीचो उल्लेख गरजेचो. तत्कालीन युरोपांत

चलतल्या दर्यावर्दी मोहिमांचो तशेंच विस्तृत प्रसिद्धी मेळपी नावीक अपघातांचो ह्या कादंबरीच्या वास्तवनिश्ठ चित्रणाक आदाव मेळ्ळा. साहस, कल्पनारमण, वास्तवाचें दर्शन, आदर्शवादी नदर ह्या विंगड विंगड घटकांचें रोसायण लाभिल्ले हे कादंबरींत दिसपट्टे जीणेचें खरचित्र, तशेंच मनीस मनाच्या अपराजीत वृत्तीचें उक्तावण ओडलायण्या ललित गद्यांत केल्लें दिसून येता. डॉन क्विक्झोट च्या उपरांत शेंकड्या भितर उजवाडा आयिल्ली ही कृती भरपूर लोकप्रियता मेळोवंक पावली. डॅनियल डेफोन मॉल फ्लॅडर्स (१७२२) ही पयली क्रांतिकारी अस्तुरीकेंद्रित नाडकथा बरयली. ही कादंबरी खरेपणान एक “वास्तवनिश्ठ कल्पित कथा” केळयता आनी तेवरवीं पयलें समाजीक-वास्तववादी कादंबरीचें संवसारांत पदार्पण जालें. ह्या सगल्या बदलांचो भारतीय कादंबरीचेर प्रभाव पडला जावंक जाय. पूण आधुनिक भारतीय कादंबरी १९ व्या शेंकड्यांत उदेली. तेमेरेनच्या काळांत पूर्व-पश्चिमी परंपरांचें दिवप-घेवप कशें जमून आयलें आसुंये, हें पळोवया.

पूर्व पश्चिम आदान-प्रदान :

इतिहासीक दिश्टीकोणांतल्यान उदेंत आनी अस्तंत हाचे मदल्या साहित्यीक दिवपा-घेवपाचो विचार केल्यार, पूर्व-पश्चिमेचो परस्पर संबंद विस्तृत पांवड्यार शिकंदराचे मोहिमे उपरांतच घडून आयलो, अशें म्हणूंक रजांव आसा. हाचे आदीं हो संबंद भोव उण्या थरार आनी वेपार-उदीमाच्या मळार व्यक्तीगत पांवड्यार आशिल्लो जावंक जाय. पूण उपरांतच्या काळार, बौद्ध भिक्खूंच्या संचाराक लागून, समुद्री मोहिमांक लागून आनी मुखेलपणान युरोपी वसाहतवादी/साम्राज्यवादी घडणुकांक लागून उदेंत-पश्चिमेच्या साहित्य-परंपरांच्या मेळोवणाक चालना मेळत गेली. हातूंत इंग्लीश भाशेंतल्या अणकाराचें अपूर्व योगदान आसा.

युरोपी पुनरुज्जीवन काळार, गिन्यानाच्या मानववादी प्रसाराक लागून, लोकभासांची उदरगत, आंतरभाशी अणकार, अभिजात बरपाचें अनुकरण, पोरण्या ग्रंथांचें संपादन आनी साहित्याची छापणावळी वरवीं सोंपेपणीं जावपी घोळटीक हाका लागून खुद्द युरोपांतले आनी मागीर भारत-युरोपांतलेंय आदान-प्रदान वाडतच गेलें. हांगा उदेंतेच्या जपानी-चिनी कादंबरीचे परंपरेचो उल्लेख करूंक जाय.

उदेंतेक बखरीच्या रुपान १० व्या शेंकड्यांत जपानांत सुरू जाल्ली, कादंबरीची

परंपरा, मुराजाकी हे लेखिकेच्या १००४ वर्सा बरयिल्ल्या शिकिबु हे पयले कादंबरींत फळा आयली. भारता खेरीज हेर संवसारांतली ही पयलीच कादंबरी अशें म्हणूंक जाता. तशेंच, की कुआन चंग हो चिनी भाशेंतलो १३ व्या शेंकड्यांतलो पयलो कादंबरीकार. लडायो आनी वाटसुरांचीं धाडसां हांणी ही परंपरा सोबल्या. १७ व्या शेंकड्यांत दोन भारावले रुख आनी लालम्हालाचें सपन ह्यो कादंबऱ्यो निर्माण जाल्यो. हांचे मदले दुसरे कादंबरीक अभ्यासक परिपूर्ण कृती मानतात.

ह्या सगल्याच घडामोडींचो प्रभाव त्याच काळार वयर सरपी पश्चिमी नॉव्हेलाचेर आनी ताचे उपरांत भारतीय बरपाचेर पडला आसतलो हातूंत दुबाव ना. वसाहतवादाच्या आडधर्मान जावं साम्राज्यशायेच्या अनिश्ट हेतांक लागून काय जायना विंगड-विंगड भाशीक-संस्कृतीक सांगोड घडून येवंक लागिल्ले; विदेशी शिक्षणाचो प्रसार जावंक लागिल्लो आनी भारत-विद्येचो (Indology) विदेशी विद्वानांमदीं वावर वाडिल्लो. ह्या सगल्यांचो परिणाम म्हळ्यार तत्कालीन जीण वेगळी, नवी आनी आव्हानयुक्त घडत गेली. तिची सुलूस घेवप हें साहित्याखातीर आव्हान आशिल्लें. नॉव्हेल सारको विशाल व्याप्तिचो, घटीत-कल्पिताचो एकचार घडोवंक शकपी आनी निकत्याच उदेल्ल्या अल्पशिक्षीत मध्यम वर्गाच्या मनाक आफडत अशा ललित गद्याक केळोवपी प्रकार आनी ताचेर संस्कार करपी खोंटानी आदले नमुने हातासरशीं आशिल्ले. ह्या सगल्यांतल्यान पश्चिमी कादंबरीकाराक एक आव्हानरुपी संद लाबली आनी ताणें तिचें भांगर केलें.

अशें मत उक्तावपाक केतकरांचें 'पाश्च्यांत्य कादंबरी' विशींची समिक्षात्मक टिप्पणी आदारभूत थारता. तांच्या म्हणण्याप्रमाण पश्चिमी कादंबरी हो बऱ्यांपैकीं उदरगत जाल्लो साहित्य प्रकार आसून, तातूंत कर्त्याच्या (लेखकाच्या) समकालीन-भूतकालीन समाज सभावाचें तशेंच चालीरितींचें सुक्षीम निरिक्षण करून रचिल्ल्या खऱ्या वा कल्पित कथानकांचो आस्पाव जाता. हांकां इतिहासीक घडणुकांची वा समाजाच्या वेगवेगळ्या अणभवांची जोड दिल्ली दिसून येता. देशांत सवस्तकाय आसतनाच अशें वाङ्मय घडटा आनी समाजांत धर्मीक, राजकी, समाजीक, शिक्षणीक सुदारप घडोवन हाडपाचे भावनेन, ते दिकेन यत्नय जातात. तत्कालीन युरोपांतली समाजीक-राजकी क्रांति, पश्चिमी समाजीक जीण, विज्ञान-कला-साहित्य तशेंच

विचार हांची गिरेस्तकाय आनी नॉव्हेलची उदरगत हांची तुळा केल्यार केतकरांतल्या विधानाची सत्यताय पट्टा.

हांगा धांवतो उल्लेख १९ व्या शेंकड्यातल्या अमेरिकी नॉव्हेलींचो करूंक जाय. मुळांत अमेरिकी बरप इंग्लीश साहित्याकडल्यान प्रेरणा आनी नमुने घेवन चालीक लागलें तरी, ल्हवू ल्हवू अमेरिकी लेखक कुड्ड्या अनुकरणाच्या बंद पासांतल्यान भायर सरलो. इंग्लीश वसाहतवादाचो अंत, अमेरिकी स्वातंत्र्याची चळवळ आनी उपरांत गुलामगिरीचें उच्चाटन करचे खातीर अमेरिकेच्या उत्तर आनी दक्षिणेच्या राज्यांमदीं जाल्लें घरझूज सिद्ध केलें. १८५०-५२ च्या दरम्यान हॅरीयट बीचर स्टोव हिगेली अंकल टॉमस् कॅबीन, नाथानियेल हॉथर्न हाची द स्कॉर्ट लेटर आनी हर्मन मॅलव्हील, हाची मॉबी डीक ह्यो पथनिर्धारक थारपी कादंबऱ्यो जल्माक आयल्यो. मागीर अमेरिकन कादंबरीन फाटीं वळून आनी पळयलें ना. ताचे उप्रांत मार्क ट्वेन, हेन्री जेन्स, विल्यम फोकनर, अर्नस्ट हॅमिंग्वे सारक्या एका परस एक सरस कादंबरीकारांनी सुरोपी साहित्यविश्वाक आनी तेवरवीं संवसारीक साहित्याक मंत्रमुग्ध करून सोडलें. २० व्या शतकांतली कादंबरी बळोवपांत अमेरिकी साहित्यविश्वाचो शिंवाचो वांटो आसा.

मध्ययुगीन इतिहास आनी आधुनिक भारतीय कादंबरी:

फाटल्या भासाभाशेच्या आदारान पश्चिमी आनी भारतीय कादंबरीच्या वाढीची तुळा करप शक्य आसा. हे वरवीं मध्ययुगीन घडामोडीक लागून पश्चिमी साहित्यांत नॉव्हेल प्रबोधनकाळारसावन दिशींमाशीं उदरगतीक पावत कशें गेलें हें होलमता. पूण त्याच काळार भारतीय कथा साहित्याची गिरेस्त परंपरा सांडून, तें निस्तेज कित्याक जालें, हें समजून घेवंचेली गरज उप्रासता. मध्ययुगांत भारताचेर जाल्लीं आक्रमणां, रयतेवेले जुलूम आनी धर्मातरा, तांकां लागून जनजीवनाचेर पडिल्ले अतर्क्य निर्बंध आनी उप्राशिल्ली अंधश्रद्धा, थळाव्या राजकर्त्यांची लागणूकशून्य वयवाट, अस्तुरी-शुद्रांक शिक्षणासावन वंचित दवरप, अज्ञान, दळदीर, शोषण, अत्याचार हांकां लागून समाज जिणेचोच ल्हव-ल्हव जाल्लो अधःपात - ह्या सगल्या कारणांक लागून भारतांतली गिरेस्त साहित्य परंपरा मर्णपंथाक लागली. राजदरबारांत कला, साहित्याक मेळपी कदर/एकचार विखंडीत जालो. ना म्हळ्यार, आध्यात्मिक

बळगें दिवपी, आंतरीक विद्रोह केळोवपी आनी समाज परिवर्तनाची बुन्याद घालपी संतसाहित्य भासाभासांनी उदेवाक येवंक लागलें. भक्तिमार्गाच्या चैतन्यशील ल्हाराक लागून उपेक्षितांक नवी नदर, थाकाय आनी दिका मेळ्ळी.

पूण कादंबरीक पूरक दायजाचेर निश्क्रीयतेचो, विस्मृतायेचो आनी उपेक्षेचो धुल्ल बसलो. ह्या उपेक्षा-विसरायेच्या पड्ड्यांतल्यान भायर सरून नवांकुरीत जावंक आधुनिक भारतीय कादंबरीक शेंकडे लागले. खेरीत, परकी (येवरोपी) राजवटके वांगडा येवपी परकी भाशेंतलें शिक्षण आनी विदेशी साहित्य-संस्कृतीक दायजाची चालनाय जाय पडली. फुडाराचे कादंबरी नदरेन पळयल्यार हाचे बरे परिणामय जाले; पूण सुर्वेक परकी परंपरेची कुबडी घेवन चांट मारूंक शिकिल्ल्यान १९ व्या शेंकड्यांतली नवोदित भारतीय (आधुनिक) कादंबरी परकी भेसांत परकी भासपी गांवठी कृती कशी उदेली. ब्रिटीश भारतांतली आधुनिक कादंबरी लागीं-लागीं सगल्याच तेन्नाच्या प्रगत भासांनी इंग्लिश शिक्षणाचो आनी त्या अनुषंगान समाज सुधारणेचो वावर चालीक लागले उप्रांत किल्लल्या. सुशिक्षिक-सुखवस्तू वर्गाचे नदरेन हो सवस्तकायेचो काळ थारिल्लो, अशें म्हणूंक जाता.

बंगाली कादंबरी हेर भासांतल्या कादंबरी परस बेगीन उदरगतीक पावली. बंकिमचंद्र (आनंदमठ, दुर्गेशानंदिनी, कपालकुंडला), रवीन्द्रनाथ टागोर (खास करून गोरा), शरश्चंद्र चतर्जी (देवदास, चरीत्रहीन, श्रीकांत) हांणी स्वराज्य-स्वाभिमान, समाजसुधार, प्रबोधन, नवे आदर्श, हांची पावलट भारतामुखार दवरली. अणकारांनी ती हेर भाशिकांमेरेन पावोवन एक नवी लेखकांची पिळगी तयार जायत गेली. २० व्या शेंकड्याच्या पूर्वार्धांत मराठींत बाबा पदमसी (यमुनापर्यटन), ह. ना. आपटे (मी, पण लक्षांत कोण घेतो), हिंदींतय प्रेमचंद (खास करून गोदान), गुजरातींत सरस्वती चंद्र हे लेखक आपणाली सुवात घट करूंक पाविल्ले. मराठीक तर बेगोबेग ना. ह. आपटे, नाथमाधव, वा.म. जोशी हांचे सारके म्हालगडे आनी सिद्धहस्त कादंबरीकार भेटले. हिंदींतय देवकीनंदन खत्री, कौशिक अशे लेखक उदले. कन्नड भाशेंत पुट्टप, शिवराम कारंथ हांचेसारके दिग्गज भैणभासांतल्या अणकारीत कादंबरींच्या प्रभावान निर्माण जाले. ह्या युगांत अणकारांचें म्हत्व असाधारण आशिल्लें हें मानून घेवंकच जाय.

हे फाटभुंयेचेर कोंकणी कादंबरीची सुर्वेची पावलट हेर भासांपरस वेगळी आशिल्ली हें प्रकर्शान जाणवता. कोंकणी वाचप्याक गोंयांत तरी हे अणकार

उपलब्ध नाशिल्ले. मेजक्याच लोकांमदीं मराठी साहित्य पावतालें पूण भोव उण्या वांट्यान. हेर भासांक निदान आपापलें पूर्विल्लें दायज तरी आशिल्लें; मागीर तें दुर्लक्षिल्लें आसूं! पूण कोंकणीचें दायजच कित्याक भास लेगीत दपटल्ली. तिची सभावीक शैली बदलिल्ली, विदेशी पुर्तुगेजीच्या धर्तेर रोमी लिपींत कोंकणी बरोवपाची वयवाट जावन पडिल्ली. मदल्या काळांत जें बरप जाल्लें तें प्रमुखतायेन धर्मीक स्वरुपाचें आशिल्लें. शिवाय तें सामान्य कोंकणी मनशाक वाचूंकय उपलब्ध नाशिल्लें. विशेश म्हळ्यार सुर्वेचो कोंकणी वाचपी गोंयांत (मुंबयंतय) तरी (क्रिस्तांव) अल्पशिक्षीत आशिल्लो. देखून, कोंकणी कादंबरीकाराक आपणालो खरो सूर गवसता म्हळ्यार बरोच काळ वचचो पडलो. कर्नाटकांतलें चित्र गोंयचे परस - कादंबरीच्या संदर्भांत तरी - वेगळें दिसता. तांची तुळा केल्यार गोंयांतल्या कोंकणीचें लुकसाण खंय आनी कशें जाल्लें हें होलमता.

गोंयांत मुक्तिउपरांत राजरोसपणान अणकारीत भारतीय साहित्य (कादंबरी) पावलें. आदीं अणकारीत साहित्य फ्रेंच पुर्तुगेजींतल्यान मेळटालें पूण तें येवरोपी. हाचे परतें, केरळ कर्नाटकांतल्या कोंकणी भाशिकांक मल्याळम-कन्नड भासांवरवीं थळावें भारतीय साहित्य शिवाय देशी-विदेशी अणकारीत बरपय उपलब्ध आशिल्लें. दो. सरदेसाय. हांच्या मत्तान तर, 'कन्नड भास आनी साहित्यावांगडा लागींचे नातें आशिल्ल्यान कर्नाटकांतल्या कोंकणी साहित्याचेर तांचो ठसो दिसून येता.' अशेच तरेचो लाव केरळांतल्या कोंकणी वाचक-लेखकांक मेळ्ळा जावंक जाय. पूण थंय कोंकणी कादंबरी अभावान मेळटा, देखून तुळा करपाक वा निश्कर्श काडपाक अभ्यासकाक विशेश संद मेळना. गोंयांतल्या मुक्तिआदल्या रोमी कोंकणी वाचप्यांमदीं थोड्यांकच इंग्लिश-पुर्तुगेज बरप वाचपाचो लाव घेवंक मेळटालो. कारण चडशे जाण कोंकणीच जाणा आसले. ह्या लावाची वा अभावाची प्रचिती एदुआर्द ब्रुन द सौज आनी हेर कांय बरोवपी हांच्या कादंबऱ्यांची नियाळणी केल्यार होलमता. तेच परीन उप्रांतच्या काळार फा. आन्तोनिउ पेरेर, जेस फेर्नादिश, फेलिस्यु कार्दोज, तोमाझिन्यु कोर्दोज हांच्या बरपाची हेर बरोवप्यांच्या कृतींकडेन तुळा केल्यार (बरें वाचन केल्यार) लेखकांत जावपी फरक लक्षांत येता.

कोंकणी कादंबरीचो उदेव आनी उदरगत:

कोंकणी कादंबरी हो एक त्रिकोणी संगम! कित्याक काय म्हळ्यार तिका तिपोडा मुळावण आसा. देवनागरींतली पयली कादंबरी शणै गोंयबाब हांणी १९३० व्या दसकांत (संवसार बुट्टी) बरयली. खुद्द तांगेलें वाचप भारतीय परंपरेंत करमेल्लें आसलें तरी तांगेलो युरोपी बरपाचो व्यासंगय जबर आशिल्लो. देखून तांगेल्या कृतीचेर पोरण्या कराराच्या आशय-तंत्राची सया मारता. तत्वगिन्यान आनी बौद्धिक चर्चेक केंद्रसुवात दिवपी ही कृती घटिता परस कल्पिताक (आनी न-कल्पिताकय) लागीं आसा. पूण शणै फाटोफाट कोंकणींत देवनागरी कादंबरी येवंक दसकां वचचीं पडलीं. तांगेली परंपरा मुक्ति उपरांत गोंयांत लक्ष्मणराव सरदेसाय, रवीन्द्र केळेकार, चंद्रकांत केणी आनी विशेशतायेन पुंडलीक नायक, दामोदर मावजो, दत्ता श्री. नायक, तुकाराम शेट. महाबळेश्वर सैल, हेमा नायक हांणी नवला-नवलिका बरोवन जिवी दवरल्या. आदीं दिलीप बोरकार, शांता खांडेपारकार, अरुण सिंगबाळ हांणीय ह्या क्षेत्रांत योगदान दिल्लें आसा. एक नवें नांव हांगा अवधूत कुडतरकारांचे घेवंक जाय. शिवाय, नेमाळ्यांतल्यान आपणाल्यो कृती उजवाडा हाडपी दिलीप बोरकार, देविदास कदम हांचोय ह्या वावरांत वांटो आसा.

रोमांसीचें दायज:

मात शणै गोंयबाब आदींय गोंयांत कादंबरीचो एक आगळोच खण बरोच पोसवल्लो. ह्या कृतीक 'रोमांसी' अशें नांव आसा आनी त्यो चडावत प्रमाणांत गोंयकार क्रिस्तांव बरोवप्यांनी रोमी लिपयेंत बरयल्यात. अर्थांत रमाकान्त पोंवळेकार वा वेंकटेश आळवेंकारासारके एक दोन आडवाद आसूं येतात. रोमांसीचो अदीक भर कल्पनारम्याचेर आनी पर्यायान साहस-रहस्य-मोग हांचेर फोक आसतालो. पूण एकदम सुर्वेच्या रोमांसी विशीं खासा करून एदुआर्द ब्रून द् सौज हांच्या क्रिस्तांव घराबो सारक्या कृतीविशीं अशें सरसकट विधान करूंक मेळना. तांगेल्या ह्या रोमांसींत वास्तवदर्शी समाजचित्र आनी आदर्शवादी प्रयोजन हांचो सांगोड दिसून येता.

जरी पयल्या रोमी कादंबरी (रोमांसी) विशीं थिक्कपणान कांय सांगप शक्य नासलें तरीकूय, पयलो उपलब्ध रोमांस जाकोब आनी दुल्स (१८८२) जिप्सी हांच्या

नांवार लागू जाला. ह्या सुर्वेच्या वावराची देख घेवन, जुआंव कायतान द् सौज, आन्तोनियु विसेंत द् क्रूज आनी एफ्. एक्स्. फेर्नादिश हांणीय रोमांसी बरयल्यो. सुर्वेचे चडशे बरोवपी विदेशांत रावन परतल्ले, विदेशी भासो समजणारे आनी मनरिजवणी वांगडा समजणी केळोवंक सोदपी लेखक आशिल्ले. पूण दो. सरदेसाय म्हणटात तशें, ल्हवू ल्हवू शिकिल्ल्या बरोवप्यांनी रोमांत लेखनाकडेन आडनगर केली आनी अल्पशिक्षित पूण भोवप्रसवा लेखकांकडेन रोमांत लेखनाची जापसालकी पावली. खुद्द रोमांत लेखक रेजिनाल्द फेर्नादिश हांणी म्हळां ते प्रमाण, 'म्हजे वरी तुटपुंजें शिकप आशिल्ल्या वाचप्यांखातीर ते बरयताले.' (हिस्ट्री ऑफ कोंकणी लिट्ट : २२७) पूण तें लेखन मात खूब वाचपी वाचताले.

खुद्द रेजिनाल्द फेर्नादिश हांणी २०० सुमार रोमांसी बरयल्यात. तांचेमदीं गुलाब, धारूण अस्तुरी, सिंगापूरचो सावकार, तोस्का ह्यो भोव प्रसिध्द आसात. जांकां 'अपर्बायेन रोमांसीचो पाय म्हूण पाचारतात' त्या कारीदाद दामासियानु फेर्नादिश हांच्यो आंकवारीचो चेडो, आर्मिदा, जुलूस पातशाय ह्यो रोमांसी भोव नामनेक पावल्यात. हेर रोमांसी बरोवप्यांमदीं बाँनाव्हेन्तुर द पियेत्रू, आन्तोनियु द् सौज, ब्राझिन्यु सुआरिश, तामातुर्गु सौज, जे. एक्से. पेरैरा. इलियट द इली हांचीं नांवां घेवंक जाय. पूण ते भायर फा. आन्तोनियु पेरैर, फेलिस्यु कार्दोज, जेस फेर्नादिश आनी तोमाझिन्यु कार्दोज हांचो खास उल्लेख इतले खातीर करूंक जाय कारण, तांणी रोमांसी घटिताकडेन अदीक लागीं हाडून कल्पिताचें अस्तर लावनय रोमांसीक वास्तववादी करचेलो बरो यत्न केला.

फा. आन्तोनियु पेरैर हांची वादळ आनी वारें (१९७९) सद्या देवनागरींत लिप्यंतरीत जावन बिम्ब नेमाळ्यांतल्यान खिस्तींत प्रसिध्द जाल्या. देखून, ती वाचून तिचें खेरीतरण समजूंक येता. लेखकान मॉरीस वॅस्ट, पर्ल बस सारक्या नामनेच्या लेखकांचो प्रभाव मानून घेतला. घडये ताकाच लागून एका धर्मगुरूची ही 'तळमळीत काणी' सरभोंवतणचो समाज, ताचे प्रस्न आनी पाद्रीचे आध्यात्मिक वाटेर येवपी आडमेळीं, हांचेवांगडा स्वराज्याची आस्त आनी आदर्शवादी दिश्टावो एकेच सोबीत फास्केंत केळयता. देखून ती रोमांसीचे वाटेवेलें एक ठळक पेणें म्हूण याद उरता. तशेच तरेन वास्तवाचें दर्शन घडयतनाच समाजीक जाणवीक वा बांदिलकी उक्तावपी रोमांस म्हूण 'विकन्याचें जिवीत' ही जेस फेर्नादिश हांची कृती लक्षणीय थारता.

अशे तरेच्यो आनिकूय कृती आसूं येतात, तांचो सोद घेवन, अभ्यास तशेंच विश्लेशण करपाक भावी अभ्यासकाक व्हड संद आसा.

कन्नड लिपींतली कोंकणी कादंबरी:

कन्नड लिपींतले कोंकणी कादंबरीचें मुळावण ज्योआर्किं सांतान आल्वारिश हांगेल्या आंजेल (१९५०) ह्या कृतीसावन पडलें अशें अभ्यासक मानतात. गांवगिरे फाटभुंयेवेली ही काणी पयल्या म्हाझुजा तेंपावेल्या गरीब घराब्याचीं दुख्खां उक्तायता. गरीब-धाट्यांचें गिरेस्त भाटकार वर्गावरवीं जावपी अमानुष शोशण ही कादंबरी उक्ताडा हाडटा. आल्वारिश हांच्या हेरय जायत्या कादंबऱ्यानी सामान्य मंगळुरी क्रिस्तांव समाजाची जीण चित्रीत जाल्या. देखीक, चेडूं तें चेडूंच, बासिलाचें सोपोन, आळिलाचें जैत ह्यो वास्तव दाखोवपी कादंबऱ्यो घेवंक येतात. हे भायर कवी आनी रोजमेरी, बॉम्बे मेरी, न्हवरो जाय, एव्हाक तेरावी सोयरीक ह्यो तांच्यो आनीक कांय कल्पित नवला उजवाडा आयल्यात. आल्वारिश हांणी कांय रहस्य-नवला (गूट-नवला) लेगीत बरयल्यात आनी ताका भोव नामना फावो जाल्या. हांचे मदीं उल्लेख करीसारक्यो, नोवल घरांतली सून, लिपोयलेलें दिवें, तूं फाल्यां आसचो ना ह्यो कृती आसात.

कन्नड कादंबरीकारांमदीं भोव लोकप्रिय आशिल्लो बरोवपी म्हळ्यार 'खडप.' हांगेलें मूळ जल्म-नांव व्ही. जे. पी. साल्दान्य. तांगेल्या नवला लेखनाचो खाशेलो वाठार म्हळ्यार इतिहासीक कादंबरी. हैदर अली वा टिपू सुलतानाच्या काळार चालंत आशिल्ले समाज-जिणेचें चित्रण तांगेल्या कादंबऱ्यानी जाल्लें आसा. मंगळुरांत जियेवपी तत्कालीन हिंदू-क्रिस्तांव लोकांची जीवनशैली तांगेल्या मोगाची म्हयमा, देवाचे कुर्पेन, सायबा भोगोस, मोग म्हाका शिकय सारकिल्या कृतींनी उक्ती जाल्ली आसा. दो. सरदेसाय हांच्या मत्तान, जे जीवसाणेन विस्तारान तशेंच संवेदनशीलतायेन तांणी टिपू सुलतानाच्या काळावेली ६,००० क्रिस्तांव लोकांच्या हाल-विपश्टांची गाथा बरयल्या तिचीं मुळां जियू लोकांच्या इतिहासीक बंदेपणाकडेन करूंक फावो. (हिस्टरी ऑफ कोंकणी लिटः २५७). तशेच तरेची संवेदनशील वृत्ती आनी सुक्षीम नदर केलोवन तांणी सायबा भोगोस हे कादंबरींत १८ व्या शेंकड्यांत इन्विकजिश्नाक लागून गोंयकारांक भोगचे पडिल्ल्या पाशवी हालांचें काळीज हालोवपी चित्रांकन

केलां. तांगेल्या इतिहासीक वर्णनांत अचूक तपशील आनी रसभरीतपण आशिल्ल्यान घटीत-नवला बरोवपी कोंकणी कादंबरीकारांमदीं तांकां अग्रसुवात फावो जाता.

‘चन्ना’ वा ए. टी. लोबो ह्या कादंबरीकाराची, कन्नड लिपींतलीं, सगल्यांत चड लांबायेची कादंबरी बरोवपी म्हूण नामना आसा. वेळघडी ही तांगेली हजार पानांची कादंबरी पांच वांट्यांनी प्रसिद्ध जाल्ली आसा. तांगेली देवाची खुशी ही कादंबरी टिपू सुलतानाच्या काळार आनी तेन्नाचे इतिहासीक फाटभुंयेर मांडल्या. तूं बोरो जा ही नवला मात.तांणी आदर्शवादी नदरेन रचल्या. ती एका सामान्य दोतोराच्या जिविताचेर आदारल्या.

वासू वालेंसिया वा एडविन डिसौजा हेवय कन्नड लिपींत बरोवपी एक बरे कादंबरीकार. रहस्यमयता वापरून उमळशीक / उत्कंठा वाडोवप तांकां बरें जमता. फिलातान दिलें फर्मान, आयज हांव जियेतां, जुदासाक करोव, शेतांतलीं फुलां, चार दीस पांच राती ह्यो तांच्यो कांय नामनेच्यो नवला जावन आसात. स्टॅन आगियार (बदलनातलो गांव, फोर्मान, नितीदार, शिकारी); श्री गब्बू वा गाब्रियेल डिसौज (नास्तीक, मोगाची मस्ती, पातकी) हॉल्फी लोबो वा हॉल्फी कास्सिया (मळबावेली दिवटी, घाताफाटलें सोत, हांव जिवंत आसा); रोनाल्ड पेरैर (पुनर्जिवीत, गुपीत घातकी); जेरी कुशेलकार (देस्वात; रोट्टाय कित्याक?); मिक मॅक्स (म्हुजी वाट म्हाका); फ्रान्सिस सालदान (हांव तुमकां पैस करचो ना); आनी व्हिक्टर रोड्रीगीश (अंधकाराच्या खंदकांत, शिरापाची भाली; प्रतिकार) हे कांय वेंचीक कादंबरीकार कर्नाटकांत बरयत आसात. हेमचंद्र हांचो (बाय खातीर) उल्लेख गरजेचो. लेखिकांमदीं, आयरीन पिन्टो (स्त्रि, मोग आनी भरवोसो); टिना डिमेलो (तांबडो गुलाब) हीं नांवां म्हत्वाचीं थारतात.

केरळांतली कोंकणी कादंबरी:

केरळांत दर्जेदार मल्याळम साहित्याचो प्रचंड प्रभाव आसूनय, कोंकणी कादंबरी फुलून आयिल्ली दिसना. ना म्हळ्यार, कोंकणी भाशी लेखकांनी मल्याळम कादंबऱ्यो बरयल्यात. मात एकसुरो कोंकणी नवलिका लेखक म्हूण केरळांतल्या कोंकणी भाशी गोकुलदास प्रभु हांचें नांव घेवचें पडटा. तांगेली पृथिवै नमः ही कादंबरीका सुपुल्ली आसुनूय भूंय, भोंवतण आनी मनीस हांचेमदल्या अनुपम भावनीक सोयरीकेचें

सोबीत उक्तावण करता. सिद्धहस्त कथाकार आशिल्ल्यान प्रभुंची ही सुर्वेची नवलिका आशयान भोवच गिरेस्त, विशया नदरेन लक्षणीय, दिश्टाव्यान उदात्त आनी संवेदनेन मनाक आफुडपी थारल्यात. मात पात्रांची निर्मणी, संवाद-निवेदनांत कृत्रिमतायेचो अंश दिसता. एकूण कथानकाचेर थोडीभोव अडेची सया मारता. पूण भोव उणे पिरायेर भाशीक अंतराचें व्हड आडमेळें आसूनय लेखकान देवनागरींत केल्लो हो प्रयोग तुस्तीलायक आसा. एक साहित्यीक पावल म्हूण आनी एक उठावदार कलाकृती म्हूणय हे नवलिकेची खास दखल घेवचीच पडटली. व्यक्ती नी परिसर हाचो अनुबंध लेखकान भोव समर्थपणान हे कृतीवरवीं वाचकाचे नदरेक हाडून दिला. तशेंच हे नवलिकेंतल्यान नारी-परिसर समीकरणाचो दिश्टावो खूबच आदीं कोंकणींत पावला. तशेंच परिसर-संस्कृती अध्ययनाक बेसबरी बुन्याद हे नवलिकेक लागून अभ्यासकाक मेळूंक शकता. इतलेंच न्हय जाल्यार, समान आशय सूत्रां केळोवपी हेर कृतीं वांगडा भरीच तुळात्मक अध्ययनाकय हे नवलिके उदेशीं संद उपलब्द जावं येता.

गोंयांतली देवनागरी कादंबरी:

देवनागरी लिपींतल्या गोंयांतल्या कोंकणी कादंबरीकारान मेजकीच पूण भरीव कामगिरी करून दाखयल्या. गोंयचे कादंबरीचो आटाप आनी तिची जबरदस्त झोंपय पळयल्यार तिका काळ, संख्या आनी दर्जो ह्या सगल्या अर्थान तोड ना. कादंबरीकारांनी हात सोडून योगदान दिल्ल्यानच इतल्या उण्या काळांत अशी वाड शक्य जाल्या. आदीं उल्लेख केल्ल्या दरेका नवला तशेंच नवलिका बरोवप्यान, जावं व्यक्तिरेखा निर्माणेंत वा जावं कथानकाच्या वेगळेपणांत वा तंत्र-निवेदनाचे कळाशेंत आपल्यालो खास ठसो फाटीं सांडला आनी वांगडाच कादंबरीच्या ह्या म्हत्वाच्या घटकांक थाकाय दिवन फुडाराच्या कादंबरी लेखकांखातीर कांय लक्षणीय पती उपलब्द करून दिल्यात. इतलेंच न्हय जाल्यार, कळटां-नकळटां, आधुनिक कोंकणी कादंबरीच्या रुपाकय तांणी आकार दिला. देख दिवची जाल्यार, अच्छेव, कार्मेलीन, हुंवार, काळी गंगा हे कोंकणी कादंबरीचे ठळक वाटचिरे घेवचे पडटले. तशेंच, नवलिकांचे लक्षवेधी नमुने म्हूण अद्दुश्ट, अरण्यकांड, तुळशी, निर्बळा, मोनी व्यथा हांकां पळोवचें पडटलें. ह्या पुराय वावराचो रूप-काळ-प्रकार ह्या निकषांच्या आदाराचेर

विंगड-विंगड अभ्यासकां कडल्यान भरीव अभ्यास तशेंच वर्गीकरण जावंक संद आसा.

वयर उल्लेख केल्ल्या कृतींच्या लेखकांच्या वेगवेगळ्या बरपा-धर्तेक लागून संरचना, आशय, दिश्टावो हांचीं विंगड विंगड कोश्टकां वा समीकरणां कोंकणी कादंबरींत घोळूंक लागलीं आनी तीं गिरेस्त जायत गेलीं. देखीक, अच्छेव, कार्मेलीन, काळी गंगा ह्यो नवला समाजीक वास्तवाचें विदारक चित्र रंगयतनाच समकालीन जिणेंतली इबाडिल्ली मूल्य-वेवस्था उक्ताडा हाडटात. पूण हें करपाचें दरेका लेखकाचें तंत्र वेगळें आनी ताची शैलीय वेगळीच आसता. शिवाय, सरभोंवतणच्या यथार्थाविशीं दरेका लेखकाचें मत भिन्न आशिल्ल्यान तांच्या बरपांतल्यान पातेता तो दिश्टावोय आगळोच आसता. उदाहरण घेवचें जाल्यार, वयर उल्लेख केल्ल्या नवलांमदली पयली कृती असहायता, दुसरी उत्स्फूर्त प्रतिकार, जाल्यार तिसरी हताश तडजोड दाखयता.

तंत्राचे नदरेन पळयल्यार, अव्यक्तीगत निवेदन, घडणुकांच्या काळ-क्रमांत आदल-बदल, प्रसंग चित्रण तशेंच थळवर्णनाक मेळिल्लें प्रकट म्हत्व, भौ-केंद्री कथासूत्र हांकां लागून अच्छेव, एक आधुनिक कादंबरी म्हूण भोव उठावदार दिसता. जाल्यार कार्मेलीन, मर्देंतकाक कथानकाची उत्सुकातय वाडोवपी सुरवात, भूत-वर्तमान हांची निवेदनांत घाल्ली चपखल विणी, प्रभावी पात्रचित्रण, मुखेल व्यक्तिरेखेच्या भोवतणची पात्र-प्रभावळ, कुशळ मानसिकता-उक्तावण, कार्य-कारण संबंदाची सभाविकता तशेंच पटपाजोगेंपण आनी अळंग घडून आयिल्लें मनोविश्लेशण ह्या गुणांक लागून याद उरपाजोगी कादंबरी थारता. काळी गंगा एकपोडी कथासूत्र आसूनय, भोव हृदयस्पर्शी निवेदन, प्रसंगांतली जीवटसाण, अचळय उक्ती जावपी पात्रांची मनोभूंय, भोव विविधांगी आनी आपली खेरीत वळख आशिल्लीं जिवीं पात्रां, भोव कल्पक अशी सैम आनी जीण हांची काव्यात्म एकी, हीं कलात्मक तासां केळयिल्ल्यान एक येसस्वी कृती म्हूण वयली सुवात मेळयता.

अच्छेव आनी काळी गंगा ह्यो दोनय नवला, सैमचित्रण, लोकवेद आनी गांवगिरे संस्कृतायेचें सोबीत उक्तावण करतात. पूण तरीकूय तांचेमदीं फरक आसा. अच्छेव लोकांजिणेंत हुंवारावरी अपरिहार्य तरेन येत आशिल्ल्या अनिश्ट बदलाची, मूल्य-हासाची काळीकिट्ट सांवळी बेसबरे रितीन चपक्यांत धरता. कुड्ड्या परिवर्तनाक

भुलून दृश्टांत-पूर्ण शिटकावणेक कानाभायर करपी आनी दुर्दैवी पिळगेचें सुत्र करपी दर्शन अच्छेव घडयता. जाल्यार काळी गंगा थीर सरभोंवतण, गतीहीण मानसिकताय, प्रतिगामी विचारसरणी, मनीसमनांतली निरंतर सुवार्थाची वास्तविकताय आनी काळाभायऱ्या रीत-रविसांक पोट लावन बसपाची प्रवृत्ती हांकां लागून जडत्व आयिल्ले समाज वेवस्थेंतली असहाय तडजोड उत्तम तरेन सादर करता.

दोनय कृतींनी स्पश्ट, वेगळ्या, सकारात्मक दिश्टाव्याक वा हयन्हयशा उजवाडाचे शक्यतायेक सुवात आशिल्ली, अशें वाचप्याक दिसत उरता. पूण जायतो दिश्टावो सामकारावप हो कादंबरीकाराचो कलाकार म्हूण अधिकार आशिल्ल्यान ही अपेक्षा आवरून धरूंक जाय. मात, लेखकानच निर्माण केल्ल्या कलाविश्वांतल्यान, जर वाचप्याच्या चित्तांत ही अपेक्षा जागी जाता, जाल्यार 'त्या विशिश्ट कृतींतल्यो सैमीक कलात्मक शक्यतायो तेमकार पावतां-पावतां खंयतरी आडवून बी उल्ल्यो नात, मूं?' हो प्रस्न जागरूक कादंबरीकारान, भावी कलाकृतींच्या निर्दोष वा परिपूर्ण आविश्काराखातीर, आपणाकूच विचारून ताच्यो जापो सोदप योग्य!

हुंवार ही घटीत-कल्पिताची सुंदर जोड घालपी कादंबरी, देखून उत्तम आधुनिक नवला जावपाची मुळावी क्षमता तिच्यांत व्हडा मात्रेन आसा. हातूंतय, कार्मेलीन वरी पात्रांचे जडण-घडणेचेर, मनोविश्लेशणाचेर आनी व्यक्ती मानसाचे अस्थिरतायेचेर लक्षणीय वावर केल्लो आसा. मात लेखकालें सभावीक समीक्षकी जोखतेंपण तागेल्या निवेदनांत पातेता आनी तागेल्या प्रसंग-पात्रांक चैतन्य येवंक पावना. भोव सुक्षीम निरीक्षण, अतिशय प्रगल्भ कलादिश्टी आनी प्रयोगक्षम तंत्र वापरिल्ल्याची जाणविकाय वाचप्याक पावला-पावलाक जाता. खरें म्हळ्यार, भौताशी कथानकाची समाजीक मनोविज्ञानीक फाटभुंयेकडेन घट्ट गांठ घालून हुंवार एक लक्षणीय आधुनिक कादंबरी जावंक वताली. पूण लेखकाली सुंदरावटेनची सैमीक प्रवृत्ती आनी स्वच्छंदी सकारात्मकता, कथानकाक अनपेक्षित कलाटणी दिवन, शेवटाक कादंबरींत एक जुस्ताजुस्त जुळून येवपी (bell-jar-situation) परिस्थिती निर्माण करतात. वाचप्याक कथानकाच्या ह्या पांवड्यार स्वेच्छेन अविश्वास आमुडूंक (willing suspension of disbelief) भाग जाता. देखून हे आगळी वाट माडोवपाची (path breaking potential) तांक/क्षमता आशिल्ले कादंबरीक एक बरी मनोवास्तववादी नवला म्हणून थांबचें पडटा.

पांखलो हे कादंबरींत तुकाराम शेट हांणी भोव आथवो आनी जायत्यो संभावना आशिल्लो विशय हाताळ्ळा. ते वरवीं, कोंकणी कादंबरीक विशय वैविध्याचें एक विस्तारपूर्ण आंगण तांणी उक्तें करून दिलां. पात्रकेंद्री जाल्ल्यान ही कादंबरी मध्यवर्ती व्यक्तीरेखेचें अणभवविश्व आनी मानसभूंय ह्या दोन तेमकांचेर वावुरता. पात्राच्या आप उक्तावणाक लागून कथानकांतली भावनीक घुस्पणी वाडल्या आनी कथानकाचेर ताण आयला. भावनाप्रधानतायेक लागून एकेक पावटी संकश्टांची माळ सभावीक दिसच्या जाग्यार, खंयच्या तरी अदृश्य नियंत्यान मुजरत मुखेल पात्राखातीर निर्मिल्या अशें दिसता. कांय कडेन कृतींतलें नाट्य प्रभावी थारलां, जाल्यार कांय कडेन तें अडेचें आशिल्ल्यान अंतर्मनाक भिडना; वाचप्याचे सहज प्रवृत्तीक आफुडना. देखून तागेले संवेदनशील पडसाद कांय वेळा जंयचे थंय खिळायिल्ले उरतात. मात सुटसुटीत निवेदन, आशयाची वेगळसाण, लेखकाचो खेरीत दिश्टावो कादंबरीक बरीच थाकाय दितात. अदीक तंत्रकुशळ आनी कलात्मक हाताळप लाभिल्लें जाल्यार कादंबरी आसा ताचे परस वयल्या पांवड्यार पावन कोंकणी कादंबरीचें भूषण थारतली आशिल्ली. पूण आसा त्या रुपांतय ती एक ठळक वाटचिरो थारता, हें निर्विवाद.

गुणाजी, भोगदंड आनी पाषाणकळी ह्यो हालींच उजवाडा आयिल्ल्यो, विंगड विंगड विशय केळोवपी लक्ष ओडून घेवपी नवला. गुणाजींत घटीत कल्पिताची जोडण अदीक गडखळ, अदीक गच्च आनी म्हूण रस्मी पासावरी अंदून बसल्या. हाका लागून हे कादंबरीचें स्वरूप, हो 'सुघड' कादंबरीच्या अनुषंगान, अभ्यास करपासारको विशय थारता. चरित्रात्मक तशेंच आपजीणरूपी ह्या कोंकणींत आजवेर अभावानच केळयिल्ल्या प्रकारांक ही कादंबरी आपणाल्या स्वरुपांतर्गत सुवात दिता.

अच्छेवांत व्हडा कळाशेन आनी नियोजनबद्ध तरेन सामुदायिक अणभवविश्वाक समर्थपणान पेलपी, कादंबरीकार गुणाजींत आपणाल्या शैली-तंत्रांचो खेळ बदलता. व्यक्तीगत अणभवांक मर्देंतकाक हाडून, व्यष्टी-समष्टीच्या बदलत्या, निसरड्या नात्याक व्यक्तीच्या निजी परिवर्तनांतल्यान पारखुपाचो, तिजपाचो स्तुत्य यत्न हांगा लेखकान केला. अच्छेवांत कलात्मक पूण गंभीर आशिल्ली शैली (जी एकाद्रया पात्राचे उत्स्फूर्त प्रतिक्रियेक वा उद्गारांक लागून मात्शी अदीं मदीं ल्हव जावंक सादताली) आतां अदी मदीं गालांत जीभ घालून वावुरिल्ली दिसता. कोंकणी कादंबरीचे नदरेन ही जमेची वट.

भोगदंड हे कादंबरींत हेमा नायक हांच्या निवेदन शैलीक तशेंच मांडावळीक आदले परस अदीक प्रगल्भताय आयिल्ली दिसता. निर्बळा ह्या कादंबरीका झेल्यांत निकतीच जमूं लागिल्ली कादंबरी लेखनाची बसका थिरावल्या. ह्या सकारात्मक बदलाचें मर्म समजुचे खातीर भोगदंड हे कृतीक निर्बळाच्या अनुशंगान नियाळूंक जाय. जाल्यार लेखिकेचे तंत्रकुशळतायेची तशेंच कलात्मकतायेची उदरगत होलमांत येता. पूण हांगा एक चत्राय गरजेची. दोनी कृतींचो वांगडा विचार करतना तांची विशय व्याप्ति, स्वरूप, कथानकाचो आंवाठ, कथाबीजाची विस्तार क्षमता आनी आशयाची खोलाय हांची दोळे धांपून तुळा करूंक मेळची ना, कारण एक नवला आनी दुसरी नवलिका. तांचें स्वरूप, व्याप्ति मुळांत वेगळी आशिल्ल्यान लेखिकेक उपलब्द संदय दोनीय कृतींनीं वेगळीच उरतली. ही जाणवीक दवरूनच अभ्यासकान तुळा करची पडटली. देखून निवेदनाची भास-शैली, वातावरणा निर्मणी, पात्रांची घडण अशा वेंचीक मुद्यांचेरच स्वीकारपाजोगी तुळा जावं येता.

हें लक्षांत दवरून पळयल्यार, निर्बळाच्या बऱ्याच अंशी कृत्रिम आनी म्हूण उखलाप्या वातावरणाकडल्यान भोगदंडांत लेखिकेन बरीच मजल मारल्या, हें नदरेंत भरता. निर्बळांतल्या शुष्क आनी सपक निवेदना परस भोगदंडांतलें निवेदन अदीक सभावीक, आग्रही पूण भावनीक अस्तर आशिल्लें जाल्ल्यान वाचप्याक आफुडटा. पयलींचे कृतींतली सपाट आनी आदर्शाच्या दबावाखाला अंदल्ली पात्रयेवजण, भोगदंडांत अदीक सभावीक, मेकळी, सैमीक मनोव्यापार केळोवपी आनी पात्रांचें वेगळेंपण वळखूंक येवपासारकी जाल्या. आनीक इल्लो कार्य-कारण भाव तांच्या वागपां-वावरांत जाय आशिल्लो. तशेंच प्रसंगांचें चित्रण आनी संवादांची उत्स्फूर्तकाय हांकां अदीक कल्पकताय फावो जाताली.

जेमा सरकी मुखेल व्यक्तीरेखा तडफदार दिसता. तिगेल्या चिंतपा-वागपांत सुसंगती, सातत्य आनी सभाविकताय आसल्यार तिका गती आनी वाड लाभून ती आसा ताचेयपरस अदीक उठावदार जावपाची. मात अशें आसूनय. ह्या पात्रावरवीं बायलमन बायलेची लैंगिकता आनी तिगेल्यो (य) व्यक्तीगत आकांक्षा हांकां धाडसान मुखार हाडचेलो यत्न तुस्तीलायक आसा. समकालीन जिवीतांत भौतिक मुल्यांचो वाडटो प्रभाव, आत्मकेंद्री जीवन दिश्टी आनी (सामान्यांचे जिणेंतसावन) व्यक्तीगत नितिमत्तेची जावपी व्हडवीक, भोगदंडांत बरे तरेन उक्ती जाता आनी देखुनूच,

समाजीक सरभोंवतणावरीच आंतरीक परिसराचेर - अदीक करून भावनीक क्रिया प्रतिक्रियांचेर - चड सुक्षीम नदर मारून व्यक्ती तशेंच समाज मानस उक्तायल्यार भोगदंडाच्या विशयाच्या वैशिष्ट्याचेर म्होर बसपाची. फुडाराचे कोंकणी कादंबरीक मात हे कृतीवरवी एक वेगळी वाट खुणायता.

पाषाणकळी ही ज्योती कुंकळकार हांची नवला. आंतरव्यक्ती संबंद आनी मानसिक लैंगीक मेकळेंपण हांचे अस्तर वापरून व्यक्तीस्वातंत्र्य, लग्नसंस्थेभायले शरीरसंबंद आनी विवाह-बाह्य गर्भधारणा हे ज्वलंत आनी देखून प्रक्षोभक प्रश्न सामकारावपाचो तांणी यत्न केला. निवेदनांतली मेकळीक, प्रसंगचित्रणांतली धिटाय आनी उक्ती मांडणी हांकां जर पात्रांचे वाडींत आवश्यक अशी खोलाय, तांगेले मानसिकतायेंतली सुसंगती आनी कुडी-मनोवेपारामदीं तर्कसंगती आसल्यार बरपा फाटलो दिश्टीकोण सुस्पष्ट जावन **पाषाण-कळी** कलात्मक कृती थारतली आसली. तिच्यांत गंभीर विशय आनी विचारप्रवर्तक थारपाजोगीं कथाबिजां आसूनय ती सनसनाटीचो आभास अणभवविश्वाचे जीवसाणेक नखलामी करता. पूण एक वेगळी वाट माडोवपी कृती म्हूण ती लक्षांत उरता.

शक्तिपात ही अवधूत कडतरकारांची एक आगळी कृती. **दिगंबर** ही मराठी कादंबरी बरोवपी लेखकाचें हें कोंकणी नवलेच्या वाठारांतलें वेगळें, ठळक पावल. कादंबरीचो केंद्रबिंदू दिगंबर ही व्यक्तीरेखा. व्यक्तिनिष्ठ आध्यात्मिक प्रचिती आनी प्रचंड आंतरीक व्यथा घालमेल हांणी पोखरिल्ली एक समकालीन (साडे) बावार्ती व्यक्ती म्हळ्यार दिगंबर. वेव्हारीक पटपाजोगें वास्तव आनी अगम्य आध्यात्मिक अणभव हांच्या पालवान लेखक खेरीत-खेरीत मनोभावांचें विचित्र, विक्षिप्त पूण संवेदी रोसायण **शक्तिपातांतल्या** निवेदना भोंवतणें एक अभेद्य वेटोळें घालून बसला.

कल्पित नवला ह्या प्रांतातलें, कोंकणी कादंबरीचें हें एक आथर्वें अर्जित, वास्तवाच्या खर कसाक पुरायेन लागूंक कठीण. आनी व्यक्तिनिष्ठ अनुभूती अनाकलनीय आशिल्ल्यान सर्वार्थान स्वीकारपाकय कठीण अशी कथावस्तु. मुजरत सांगपाचें म्हळ्यार, हे कृतींत शक्य-अशक्यतायेच्यो शिमो घुस्पल्यात. हयन्हयशेपणाचो वत पावस, योगायोगाच्या शिरशिन्याक लागून वाचप्याच्यो तंत्रा विशींच्यो अपेक्षा पूर्ण करता. पूण कांयकडेन घडणुको आनी निवेदन अदीक नेटकेपणान हाताळूं येतालें समकालीन वाचप्याक कादंबरींतलो दिश्टावो बुद्धीक पटपाजोगो दिसचो ना, कारण

तो पटचेखातीर प्रचिती-श्रद्धा हांचें कवच जाय. पूण लेखकाची कलादिश्टी आनी तागेलें पात्र-प्रयोजन हांकां तो सुसंगत आसा, हें न्हयकारूंक जायना.

वयर उल्लेख केल्ल्या दरेका लेखकान 'कादंबरीक' भरीव योगदान दिलां. कोणें फिशाल व्यक्तीरेखा चितारून, कोणें वेगळे विशयसंपदेन, कोणें आशयाचे खोलायेन, कोणें तंत्राच्या कुशळ संयोजनान! विशेश म्हळ्यार तांणी व्हड आवांठाचो हो प्रकार हाताळून हेरांक एक प्रेरणा दिल्ली आसा. संरचना आनी शैली हांचीं नवीं नवीं समीकरणां वापरून तांणी आधुनिक कोंकणी कादंबरी गिरेस्त केल्या. हे वाटचालींत नवलिका बरोवप्यांचेंय योगदान वाट्यांक धरूंक जाय. देखून, निश्कर्श काडचे आदीं गोंयांतली कोंकणी नवलिका पळोवया.

देवनागरी कादंबरीका:

मोनी व्यथा, बांबर, अंतरपाट, मुक्ति, तुळशी, पापडा कवळ्यो, जायु, शीला, अपु ह्यो कांय मुखेल नवलिका जावन आसात. हांचे मदली मोनी व्यथा ही कल्पिताचेर व्हडा प्रमाणांत आदारिल्ली आधुनिक नवलिका. घडणुकांचे अंधुक हयन्हयशेंपण, तांचेभितरली अशीर सूत्रबद्धता, काळक्रम-अणभव हांची घुस्पट आनी मुखेल पात्राची मनोभूंय हांकां ही कृती केंद्रसुवात दिता. कल्पना रमण, उगडास, विशण्णताय हांचे व्यथेच्या पाकांत बुडयिल्लें उद्घाटन हें हे नवलिकेचें तंत्र कशें दिसता. आपसंवेदी, आपनियंत्रि अशी ही नवलिका 'स्व' आनी 'सरभोवतण' हांचेमदल्या अंधुक, अस्थिर, अस्पश्ट संबंदांचेर - वा संबंदांचे अशक्यतायेचेर - उजवाड घालता. कलाकृती म्हूण ती खूब निवळूंक जाय आसली पूण एक प्रयोग म्हूण भोव लक्षणीय अशी कल्पीत नवला.

बांबर ही बंडखोर मानसिकतेंतल्यान उदेल्ली सनसनाटी कृती. हातमेळें निवेदन, उक्तें लैगिक अस्तर आनी सुमार दिश्टीकोण हांकां लागून हे नवलेंतल्यो संभावना आडावल्यात. जाय जाल्यार ही कृती एक प्रक्षोभक, मूर्तीभंजक नवलिका जावन प्रतिष्ठीत/प्रस्थापित समाजाच्या पाखंडीपणाक उक्ताडा हाडूंक शकता आशिल्ली. पूण तातुंतल्या दिश्टांत शून्य आशयाक आनी बेगडी मूल्यभ्रश्टायेच्या चित्रणाक लागून ती एक अल्प नियोजनबद्ध दर्भाकाडी थारता. समिधा जावन प्रतिकाराच्या उज्यांत रसरसना. मात, कांय वेंचीक वाट्यांनी लेखकाली भाशीक सकसता, वर्णनाची

फिशालकाय आनी भावी क्षमता दिसून येता. पयली दर्जेदार आधुनिक नवलिका जांवचेलो मान मेळोवपांत तिका दिश्टाव्याचो उणाव आनी संघर्षाचें तेमूक गांठूक कथानकाक आयिल्लें अपेस, हे घटक आड येतात.

तुळशी ही विचारप्रवर्तक नवलिका. सामाजिक समस्या आनी परिवर्तनाची गरज हांच्या मेळावणांतल्यान ती जल्मल्या. पूण ती भावनेचो ल्हवपीक थर गांठूक पावना. वातावरण, विशय लक्षणीय, मांडपी पटपाजोगी. पूण अदीक जिवी, वास्तवसदृश्य, पटपाजोगी जावं. येताली. अंतरपाट विशयाच्या खेरीतपणाक लागून लक्षणीय वास्तवाक लागीं आसूनय कथानकाच्यो संभावना आक्रसून घेतिल्लेवरी दिसता. थोडीभोव कलात्मक हाताळणी आनी तंत्राची उबारी मेळ्ळ्यार भोव सुंदर थारपाची. पापडां कवळ्यो तत्कालीन निवेदन शैली आनी आदर्श दिश्टीकोण हांची याद करून दिता. वाचकीय, भाशेन सहजसुंदर पूण तंत्राचे नदरेन काळा भायरी दिसता. अर्थांत ताका लेखकाचो इलाज ना, हें लक्षांत घेवंक जाय.

हेरय कांय नवलिका वयर उल्लेखिल्यात. त्यो आपापले परीन समाजीक वास्तव आनी आदर्शवाद हांचो एकवट करूंक आंवडेतात. तातूंत जाय कलात्मक नदरेन मात्शी वेगळी आनी उठावदार. तंत्राचे नदरेन शीला हेरां परस मात्शी सरस. अपु हे कृतींत खूब तांक आसूनय, प्रसंग-उक्तावण, निवेदन/संवाद हांचेखातीर अभ्यास जाय. इतल्या व्हड प्रमाणांत अंधश्रद्धा 'नियोजित' रितीन वापरल्यार भोव अनिश्चि दिश्टावो वाचप्याक मेळूंक शकता. शक्तिपातांत आसा तसो हे कृतींत अनुभूति वा प्रचितीचो नांवांपुरतो आदाव लेगीत ना.

अद्रुश्ट, अरण्यकांड आनी निमाणो अश्वत्थामो ह्या सैल हांच्या नवलिकांचो वांगडा उल्लेख करूंक जाय. लेखकाचें अणभव विश्व कितलें गिरेस्त, तांगेंलें विशयवैविध्य कितलें म्होवें आनी कलादिश्टी कितली प्रगल्भ हें ह्यो कृती दाखयतात. हांचेमदीं अरण्यकांड भोव प्रभावी आनी अप्रतिम म्हणसारकी नवलिका. फुडाराक नवला म्हूण उदरगतीक पावपाजोगीं सगलीं लक्षणां तिच्यांत आसात. अद्रुश्ट एक स्रेश्ठ नवलिका आनी समाजीक मानसीक वास्तवाचें भान खरायेन राखपी एक वैशिष्ट्यपुराय आधुनीक कलाकृती. निमाणो अश्वत्थामो ही कोंकणींतली पयली लक्षणीय अशी रुपक नवलिका. हातूंत लेखकान, व्यक्ती-परिसर हांच्या चिरंतन नात्याची भावी आवतिकाय उक्तायतनाच रुपक कथेक आवश्यक असो सुस्पश्ट

आनी सुसंगम दिश्टावो उक्तायला. मन विशण करपी यथार्थ किंवाट्यान उक्तायताना लेखक सकारात्मक नदर दवरता. ह्या तीनय नवलिकांनी मेळून सैलाच्या भावविश्वाचें, साहित्यीक समजणेचें आनी कलात्मक परिवेशाचें (कोंकणींत तरी अजोड) अशें दर्शन घडटा. चड करून त्यो कृती सैमवादी वा परिसर-संस्कृती अभ्यासाक आमंत्रण दितात. नारी-परिसर संदर्भय भोव प्रभावी तरेन उबो जाता. तांगेल्या कादंबरिकांनी समिक्षेक जितली व्याप्ति मेळटा तितली अभावानच हेरकडेन गावता. हें तांगेल्या कादंबरिकांचें आथर्वेपण!

एकूण कोंकणी नवलिकांचें म्हत्व लक्षांत घेतलो जाल्यार कोणाकच ह्या बरपा प्रकाराच्यो मर्यादा आनी आव्हानां दोळ्यांआड करूंक मेळचीं नात. नवलिका बरोवप फकत मोटवी राखिल्ली कादंबरी न्हय. तिका वेगळें नियोजन आनी वेंचीक नदर जाय. तिच्यांत एकूच सुबेज प्रसंग, पात्र, संदर्भ, तपशील आसूंक फावना, ना जाल्यार ती कलाकृती म्हूण बेडब जाता. इतलेंय करून तिका परिपूर्णता आसूंक जाय. देखून, पात्र-प्रसंगांच्यो संभावना फावो ताचे परस कातरूंक मेळनात. म्हूण नवलिका ही नवलाबरपाची रोपवाटिका (निसरी) थारता.

आधुनिक कोंकणी कादंबरीचें योगदान:

निमाणे कडेन, आधुनिक कोंकणी कादंबरीचें देय आनी स्त्रय हांचो नियाळ गरजेचो थारता. आदीं म्हळां तशें, हेर संवसारीक तशेंच भारतीय कादंबरींत ठळकपणान दिसून येवपी घटीत-कल्पिताचो संकर कोंकणी कादंबरींतय चड उण्या प्रमाणांत भेट्टा. देखून, वास्तवनिश्ठाय आनी इतिहासिकतायेचे खण हुपून बबलूचीं पत्रां सारकी कृती दिसपट्टी वा कल्पित आपजीण आनी पत्रनवलासारको फॉर्म केळयता. नाडनवलाचो रूपकार कांय वांट्यान उधार घेवन घटीत-कल्पिताचें रोसायण आगळेच तरेन शक्तिपातांत दिसता. व्यक्तीरेखा प्रधान पूण कल्पित आपजिणेची तरा वापरपी गुणाजी, मनोविश्लेशणात्मक ढंगान रचिल्ली वास्तववादी हुंवार, अतिवास्तवाद आनी विज्ञान-नवलिके कडेन सोयरीक सांगपी निमणो अश्वत्थामो ह्यो कृती आपापले तरेन फुडाराच्या प्रायोगिक, सक्षम कोंकणी कादंबरीची बुन्याद घट करीत आसात.

हे थाकायदिणे फाटभुंयेर, कोंकणी कादंबरींनी कसलीं आधुनिक तंत्रां लेखकांनी केळयल्यांत हें पळोवण्याजोगें आसा. कारण तंत्राचो उपेग करतना लेखक आपलेकडेन

सुघड कृती रचपाक आवश्यक अशी नियोजनाची तांक कितली आसा, हें नकळटां दाखोवन वता. तशेंच कृतीफाटल्या प्रयोजनाचो (मोखीचो) आपल्याचेर (वा कलाकृतीचेर) कितलो अतूट, एकसंघ अंकुश उरता हेंवय उक्तायता. वाचप्याचो गोंदळ जावनये म्हूण ह्या तंत्राविशीं दोन उतरां सांगूंक जाय. आधुनिक निवेदनाची पद्दत अदीक प्रयोगक्षम आशिल्ल्यान आडवाटेन, पूण कलात्मक तरेन, वाचप्याक वास्तवाचो (अनुभूतिचो) प्रत्यय दिवंक लेखक (कादंबरीकारय) कांय खाशेल्यो कळाश्यो वापरतात. अशे परीन, आडवळणान पात्रां, घडणुको, संदर्भ, विशेश म्हत्वाचे संपर्क-दुवे हांची वाचप्याक म्हायती/जाणवीक दिवचे पासत वापरिल्ली निवेदनांतली खुबी म्हळ्यार तंत्र! अमूकच तंत्र वापरतना लेखकाच्या मनांत विशिश्ट मोख आसता; निदान आसूंक जाय.

कोंकणी कादंबरींतलीं असलीं ठळक तंत्रां आनी तांच्यो कांय होलमांत आयिल्ल्यो मोखी फुडले तरेन मांडूंक जातात:-

- (१) मर्देंतकाक कथानक सुरू करप - वाचप्याची रूच वाडोवपाक.
- (२) घटना-काळ-क्रम हातूंत बदल करप - उत्सुकता वर्धन आनी बौधिक आब्दान दिवप.
- (३) अणभवाचें हयन्हयशेंपण वेंचप - वाचप्याक जायतें जाय तशें समजून घेवंक मेकळीक दिवप.
- (४) योगायोग , सपनां, यादी वापरप - वाचप्याक असुदाय सोयिस्कर अर्थ काडूंक दिवप.
- (५) अनवळखीकरण करप - भोवार्थी संदर्भ समजुपाची वाचप्याची बौद्धीक तांक मानप.
- (६) व्यक्तीगत मत, प्रबोधन, प्रचार टाळप - वाचप्याचे स्वतंत्र प्रज्ञेक लेखप.
- (७) जिणेंतली समस्या अनादी यथार्थाक जोडप - अणभवाची खोलाय चिरंतनाच्या अवकाशांत धरप.
- (८) निवेदनाखातीर विशिश्ट पात्र-माध्यम-तरा वेंचप - चरित्रचित्रण, उतरावळ, प्रतिभास्त्रश्ट आदी लेखकाल्या कलेचीं मजबूत आंगां सामकारावंक.

तंत्राच्या अशा जतनायेन केल्ल्या प्रमाणशीर नियोजनांतल्यान कादंबरीकाराक आपणाल्या कथानकांत येवंक गरजेच्या (पारंपारिक तशेंच प्रयोगशील) कळाशांची

कितपत जाणवीक आसा हें होलमता. तेचवरी, ताका आपणाले प्रतिभेचीं घटमूट तासां खबर आसात वो ना हेंवय लक्षांत येता. पात्रां कथानक निवेदन कृतीच्या मोखीक फावोशें जाल्यार कादंबरी त्या त्या प्रमाणांत रुपान सुघड, रचणुकेन एकजीव, शैलीन ओडलायणी थारता. मागीर आपशींच आशयाक खोलाय, खराय येवपाची शक्यताय अदीक वाडटा अशे तरेन घडून आयिल्ल्या सुघड कृतींतल्यान पातेता तो दिश्टावो वेंचूंक वाचप्याक खोस/उमेद तर जाताच, एक कलात्मक आव्हानय भेट्टा. वाचप्याची लेखनांतल्या बौद्धीक सहभागाची आस्त तागेली भावनीक अंतर्भावाची अपेक्षा तशेंच तागेली (नैतीक आनी हेर) पूरक दिश्टाव्याची गरज 'सुघड' कादंबरीच भागोवंक शकता.

असल्या 'सुघड' कादंबरींनी साहजिकच, अणभवाचें पातयेवण्याजोगें चित्रण (अच्छेव हुंवार, कार्मेलीन, काळी गंगा). पात्रांची विविधता पुराय सैमीक भासपी येवजण (कार्मेलीन, काळी गंगा, अच्छेव, शक्तिपात), जिवी प्रतिमास्त्रश्ट (काळी गंगा, अच्छेव), निवेदनाची अखंड, अव्यक्तिगत व्हांवती (अच्छेव) सरभोंवतणच्या समस्यांचेंय प्रकर्शान भान बाळगप (अच्छेव, हुंवार, कार्मेलीन, भोगदंड), व्यक्तिचे असहायतेचें वा फावो नाशिल्ल्या विपश्टांचें दर्शन घडोवप (अदृश्य, मोनी व्यथा, भोगदंड), सैम आनी संस्कृतायेचें नातें उक्तावप (अच्छेव, काळी गंगा, अरण्यकांड), व्यक्ती-नियतीचें व्यामिश्र नातें सामकारावंक पळोवप (हुंवार, शक्तिपात, कार्मेलीन) आदी गजालींचें आपशींच दर्शन घडटा.

सुघडपणाचें म्हत्व लक्षांत घेतना कादंबरीकारांनी आपले हस्तुकीं सभावीकपणान दोन तरेच्यो कृती घडूंक शकतात हें ध्यानांत दवरूंक जाय. एक अमूर्त आनी विमुक्त बांदावळ केळोवपी कृती; आनी दुसरी, साकार (मूर्त) तशेंच सांचेबद्ध (आट्यांत केळयिल्ली) कृती. धोबळपणान पळयल्यार, हुंवार, शक्तिपात, मोनी व्यथा, निमणो अश्वत्थामो ह्यो पयल्या दाल्यांत, जाल्यार कार्मेलीन, अच्छेव, काळी गंगा, भोगदंड ह्यो दुसऱ्या दाल्यांत बसतात. देखून ते ते कृतीचे पात्र-रचना-निवेदन हे भायले घटक केळोवचेले मार्ग वेगळे आनी तातुंतले अंतर्गत घटक (कथानक, आशय दिश्टावो) उक्तावपाच्यो तराय वेगळ्यो थारतात. बऱ्या कलाकृतींत लेखक ह्या बहिष्कारी आनी अंतर्गत घटकांक एकजीव करून सोडटा. तांगेल्या संपूर्ण सुमेळाखातीर तो जी जी खाशेली कळाशी वा खुबी वापरता वा अशा मेळावणाक आपणालो

खाशेलो touch (स्पर्श) दिवचेखातीर कळटां-नकळटां जी येवजण आंखता, तेंच लेखकाचें तंत्र!

कादंबरीच्या परंपरागत निवेदन तंत्राचो भार सुर्वेक कथन वा संवाद हांचेर आशिल्लो. आज तो अदीक धारदार जावन ताची मोख 'चित्रमयता' आनी 'नाट्यमयता' हांचेर पावला. पयले मोखी प्रमाण पात्र, घडणूक, संदर्भ हांचें मेजकें पूण थिक्क वर्णन करून वाचप्याची त्या त्या घटकावांगडा 'नदरभेट' करून दिवप, दुसरे मोखींत, लेखक अणभवाचें नाट्यांकन करून वाचप्याची तांचेकडेन 'भावभेट' करून दिता. हें करतना कादंबरीकाराक वातावरण, भोवतण हांचें सैमासारकेंपण, अणभवाचें वास्तवदर्शी अनुकरण, दृश्य-संवादांची सभाविकता आनी एकूण परिणामाचें पातयेवण्याजोगेंपण हांचें भान दवरचें पडटा. हे कळाशेंत दामोदर मावजो, पुडंलीक नायक, महाबळेश्वर सैल हांणी भोव उंचेल्या पांवड्याची सिध्दी गांठल्या. देखून तांगेल्या भावी घटीत कल्पिताच्या संकरीत कृतींचेर वाचप्याची खाशेली नदर उरतली. मागीर त्या कृतींचें बहिष्कारी रूप मिश्रनवलेच्या कसल्याय प्रकार-उपप्रकाराक लागीं आसूं, तांचें प्रयोजन समकालीन समस्या उक्तावणाचें आसूं, चिरंतनाचीं कुवाडीं सोडोवपाचें आसूं वा भावी विवंचनाचें विश्लेशण करप आसूं...! जोंवेर ती ती कृती वाचप्याक आकळटा, आफुडटा आनी भावता तोंवेर ताका त्या त्या कादंबरीच्या रुपाचो विचार करचेली गरज ना आनी कादंबरीच्या एकूण फुडाराविशीं हुस्को करचेलीय गरज ना.

हांगा संदर्भाखातीर थोडेभितर, 'सुघड' कादंबरी व्याख्या करप गरजेचें थारला. डब्ल्यू. जे. बीच हांणी हे संकल्पनेची परिभाषा करतना मुजरत म्हळां की हे उपरांतल्यान कसलेय तरेची 'तुस्त' वा अनाठांय 'टीका' सुचित करपाची ना. हें मत लक्षांत घेवंक जाय. बीच हांणी, 'कृतीक जतनायेन आनी रुपनिश्ठ कांटेकोरपणान आकारा हाडप' ह्या गुणाक लेखून 'सुघड' हें उतर वापरलां. (द ट्वेंटिएथ सेंच्युरी नॉव्हेल : पा.३) कादंबरीकाराक फकत विशयच मांडपाचो नासता, तो एका आकर्शक कथासूत्रांतय गुंथपाचो आसता. फकत कथासूत्र ओडलायणें आसून फावना, तें उतरांनी उक्तें करचेली शैली सोबीत, शक्यतां ताजी आनी जमल्यार आथवेच तरेची आसूंक जाय. पूण कथानक भोव रंगतदार जावनय जर तें वाचले उपरांत वाचप्याच्या मनांत कसलेच तरी सखोल जाण वा नितीक प्रस्न वा चिंतनाची प्रक्रिया जागी

जायना जाल्यार तें कथानक सोबीत आसूनय उथळ थारता. तें काळामुखार तिगचें ना. कारण, जें 'तातुंतल्यान' सांगूंक जाय तें उखलापें आनी म्हूण खिण्याळें थारतलें. कोंकणीच्या मेजक्याच कादंबरीकारांनी काय जायना, बऱ्याच अंशान हें भान राखलां देखून कोंकणी कादंबरीच्या फुडारावट्यां आशेन पळयन दिसता.

संवसारीक कादंबरी संदर्भात कांय निश्कर्श :

अभ्यासकांक मात समकालीन कादंबरीच्या फुडाराविशीं हुस्को दिसता. ताची तांणी आपापले परीन कारण मिमांसाय केल्या. रॉबर्ट स्कोल्स् हांच्या मतान चलचित्रांच्या भौपरिणामकारक, भौताशी अशा विदारक तशेंच स्पश्ट वास्तव दर्शनाक लागून घटितात्मक - अदीक करून वास्तवनिश्ट - कादंबरीक लागीं लागीं मातयेक लायल्या. उतरांनी जी किमया आसा ताचे परस कितलेशेच पर्तीनी चलचित्रांची प्रभाव-क्षमता आसा, अशें ते मानतात. देखून, तांकां दिसता की आज कादंबरीकाराक निखट्या घटितापरस कल्पिताक वेंगावन, कल्पनाशक्तिचो अविश्कार घडयतां घडयतां, अळंग घटिताचें उक्तावण करूंक संद आसा. हे वरवीं तांकां सताची (अळंग) निरखणी तशेंच निरूपण करूंक जिविताचेर नुलयतां भाश्य करूंक संदय आसा आनी आव्हानय आसा.

तांगेल्या मत्ताक पुरायेन तेंको दिलोना तरी डॅव्हीड लाड्ज्य लेगीत कादंबरीची निर्मणी आज आदलेपरस मंदावल्या हें मान्य करतात. पूण तांगेल्या म्हणण्या प्रमाण आज घटितात्मक घटक कादंबरींत वाडटेर आसा. कल्पिताच्या कल्लांत लेगीत घटितात्मकाळ अदीक म्हत्व दिवपाचेर कादंबरीकारांचो भार आसा, हें तांगेल्या तंत्राचो अभ्यास केल्यार होलमता. 'कल्पीत आपजीण' हो एक स्वयंसिद्ध नवले-प्रकार जावन बसला. खासा करून दुर्लक्षित वा दबिल्ले समाज घटक (देखीक, बायलो, उपेक्षित जमाती, तथाकथित अतिशूद्र वा हरिजन-गिरीजन, लैंगिक, मानसिक अर्थान, 'सामान्यां' भायलो गूट/व्यक्ती) आज कल्पीतनवला बरयतना लेगीत घटिताची म्होर वा वास्तवाची प्रखर मुद्रा निवेदनांत आसचीच अशी मोख बाळगितात. हिंदी, मराठी, गुजराती, पंजाबी, कन्नड, बंगाली सारक्या भासांनी तर अशे कितलेशेच तंत्राचे नदरेन लक्षणीय घटीत कल्पिताच्या अनुबंधाचे नमुने उपलब्ध आसात. कोंकणींतल्या गुणाजी, बबलूचीं पत्रां हांचो ह्या संदर्भात आदी उल्लेख जाला. पूण

कोंकणी कादंबरीक ह्या प्रकाराखातीर तंत्रांची अदीक कुशळताय कल्पकताय मेळून घेवचेली गरज आसा. कारण असलीं निवेदनां, आशयाच्या साबार तासांक खेळयत वांगडाच एकापरस अदीक कथानक मांडटात.

आयच्या भौताशी, विश्व-संस्कृतायेंत, थळावी संस्कृतीक वेगळसाण ही एक खाशेली आस्पत थारता. पूण जर ती भौपोडी भिन्नतायेंत आस्पविल्लीं जिणेचीं विविध आंगां, समस्यां आढांना आनी कुवाडीं हांकां विलग दवरून फुलत रावली जाल्यार घडये खरी वास्तविकताय आसुनूय कल्पनेच्या कल्लांत 'फ्रिझ' जावंये. जीण आज इतली घुस्पटपुराय, सत इतलें विविधांगी, दिश्टीकोणांक इतले गुंतागुंतीचे जाल्यात की कितल्याय प्रभावी आनी सकस एकपोडी दिश्टीकोण सिमीत प्रतिसाद मेळपाचीच शक्यताय अदीक आसा. समकालीन संवसारांतले खंयचेय कडलें अणभवविश्व इतलें संश्लिष्ट जालां की वाचप्याकय (भौताशी संपर्कमाध्यमांच्या सौजन्यान) कळून चुकलां वास्तव आदीं भासतालें (वा-आसतालें?) तशें आयामी ना, तें भौ-आयामी आनी पुरायेन आकळणेक (समजणेच्या बचक्यांत) येना अशें आसता. फकत वास्तवनिश्ठाय वा बुद्धीनिश्ठाय वा प्रमाणनिश्ठताय तें सत साकारूंक उणें पडटा. सताच्या कितल्याय ल्हान आविश्कारांत वांटेकार व्यक्ती-संदर्भाची आपणाली वेगवेगळी मूल्यनिश्ठा; सतसमजणी आनी दिश्टीकोण आसतात. हांच्या संयोगांतल्यान घडपी परिप्रेक्ष्य दाखोवप हीच कादंबरीकारा फुडली मोख. तातूंत मागीर तागेलो भिन्न दिश्टीकोण, दिश्टावो अवश्य उदेता.

माल्कम ब्रॅडबरी ह्या कादंबरीचेर दसकांसकीं वर्साचो अभ्यास करून भरपूर बरप केल्ल्या अभ्यासकाचें 'हालींच्या कादंबरी संदर्भांत' उक्तें जाल्लें मत लक्षांत घेतले बगर कादंबरीवेली ही चर्चा पुराय जावची ना. तांच्याच उतरांनी सांगचें जाल्यार आयची कादंबरी 'भास आनी अणभवाच्या संयोगांतल्यान जल्मता आनी सत वा वास्तवाचें एक मानवी चित्र पिंतारूंक आंवडेता - एका अशा वास्तवाचें चित्र जें इतिहासान आयजमेरेन अंतीम रुपाक पावयिल्लें ना! कादंबरी कल्पित तशीच सतय आसूं येता. अदभूत तशीच वास्तवनिश्ठ... आसूं येता. अशा कादंबरींचो संबंद आमचे सरभोंवतणें वर्ततल्या अगणित कल्पितांवांगडा आसूनय, त्यो आपणालें एक नीज कल्पित घडयतात... घडये अदीक फटोवणें... अदीक चाळोवणें...' (द नॉव्हेल टुडे : पा. ११-१२).

तांच्या ह्या मत्ताक पुरक अशें मतप्रदर्शन हॅरी लॅव्हिन ह्या अभ्यासकान केल्ल्या निरीक्षणांत मेळटा. लॅव्हिन म्हणटा, 'वास्तववादी कादंबरीचो इतिहास दाखयता की कल्पीत (आज) आपजिणेवट्यां सरकूंक लागलां. कादंबरीकाराकडेन समाजीक तशेंच मनोविज्ञानीक बारकायो सुक्षिमपणान मांडपाखातीर जी वाडटी मागणी आसा, तिची समादानपूर्वक पूरवण तो आपणाल्या (नीज) अणभवांतल्यानच करूंक शक्ये.' (द नॉव्हेल टुडे : पा. १०१) हाचो शब्दशः अर्थ लायनासतना कादंबरीच्या (पश्चिमी) इतिहासाच्या संदर्भात ताचो गर्भितार्थ सोदल्यार सहज लक्षांत येता. पुनरुज्जीवन काळार जी घटीत कल्पिताच्या दाल्यांमदी संधी जावन एकचार जाल्लो आनी १९ व्या शेंकड्यांत जशी तांची फारकन जावन वेगळेचार जाल्ले, तसो एक नवो एकवट घडचेंले वाटेर आसा न्हय बऱ्याच प्रमाणांत घडला. दुसऱ्या म्हाझुजा उप्रांतच्या अभूतपूर्व समाजीक-संस्कृतीक-अर्थीक-राजकी घुस्पटाक लागून घटीत कल्पिताचीं दालीं वयर-सकयल जाल्लींच, संवसारीकरणाच्या उलथापालथीक लागून पुनः एक फावट तांकां लागीं हाडल्यांत. म्हणचेच, समकालीन जिणेंतल्या अणभवांत दडिल्ल्या अस्पश्ट (कांय खेपो) असाक्षात पूण तरीकूय अपेक्षित यथार्थाक मेटूंक बाध्य जाल्ले कादंबरीक परतून एक फावट दोनय दाल्यांमदीं फकत वस्तुस्थितीच्या संधिप्रकाशांत कोंकणी कादंबरीचे पावलटीची सुलूस घेत, भावी नवला कितली ताकीवंत, कल्पक आनी नवलायेची आसुं येत हाची उमळशिकेन वाट पळोवया.

(खास बरोवन घेतिल्लो लेख)

